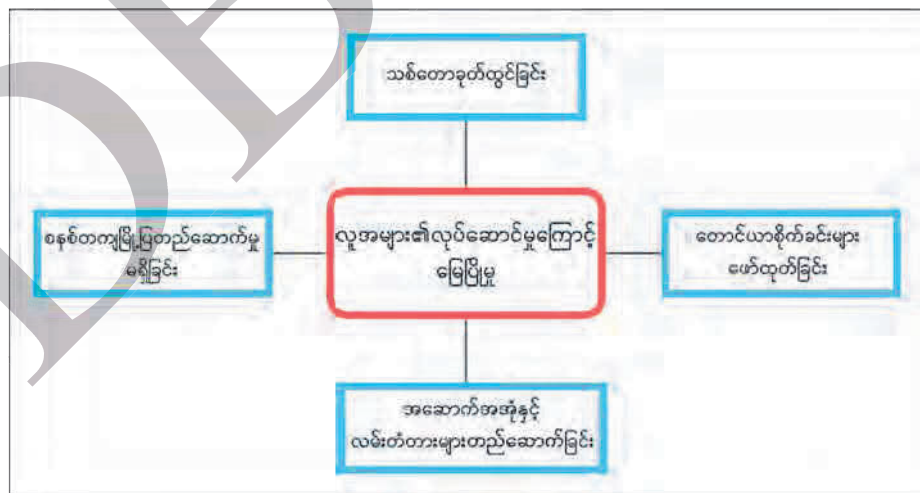
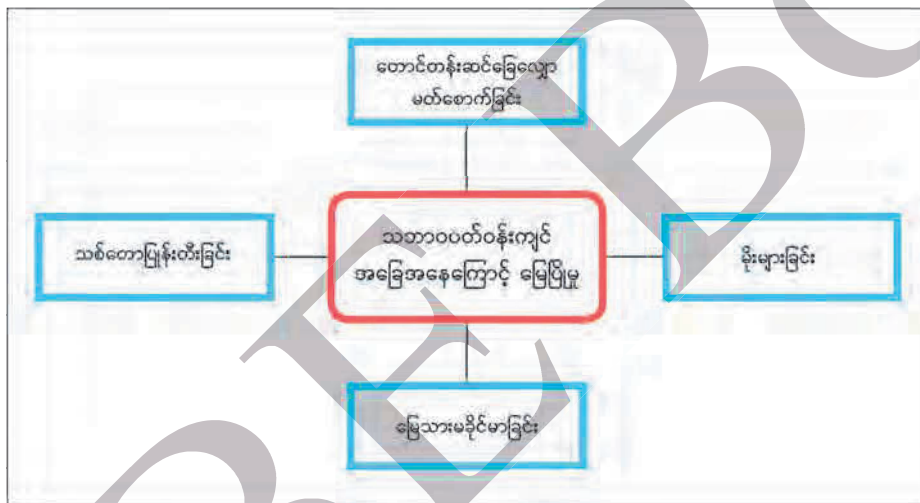

ပုံ (၃. ၇) မြေပြိုမှုဖြစ်စေသောအကြောင်းများ

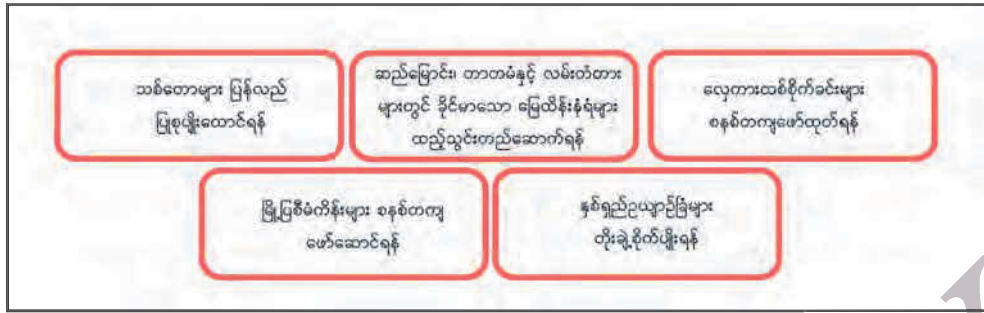
မြေပြိုခြင်းသည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ မြေလွှာထုထည်အလိုက်ပြိုကျခြင်းသည် အသက်အိုးအိမ်စည်းစိမ်များ ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှု ဖြစ်စေသည်သာမက သဘာဝအရင်းအမြစ်များကိုလည်း ထိခိုက်ပျက်စီးစေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အချို့နေရာများတွင် မြေပြိုခြင်း သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကို နှစ်စဉ်တွေ့ကြုံနေရသည်။ ချင်းပြည်နယ်သည် မြန်မာနိုင်ငံအနောက်မြောက်ဘက်ရှိ တောင်ကုန်း၊ တောင်တန်းပေါများသော ပြည်နယ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး မြေပြိုမှုဖြစ်စဉ်အများဆုံးဖြစ်ပေါ်သော ပြည်နယ် တစ်ခုလည်း ဖြစ်သည်။

ပုံ (၃. ၈) ချင်းပြည်နယ်မြေပြိုမှုဖြစ်စဉ်ပြပုံ

ပုံ (၃. ၉) ချင်းပြည်နယ်၏မြေပြိုမှုဖြစ်ရသည့်အကြောင်းများ

ပုံ (၃. ၁၀) မြေပြိုမှုဘေးအန္တရာယ်လျော့ပါးစေရေးအတွက် လုပ်ဆောင်သင့်သည့်အချက်များ

၃.၃.၂ ရေတိုက်စားခြင်း

စီးဆင်းရေကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော တိုက်စားမှုပုံစံကို လေးမျိုးခွဲခြားနိုင်သည်။

- (၁) လွင့်စဉ်တိုက်စားခြင်း (Splash erosion)
- (၂) အချပ်လိုက်တိုက်စားခြင်း (Sheet erosion)
- (၃) မြောင်းငယ်တိုက်စားခြင်း (Rill erosion)
- (၄) မြောင်းဖြစ်တိုက်စားခြင်း (Gully erosion) တို့ဖြစ်သည်။

(၁) လွင့်စဉ်တိုက်စားခြင်း

ပုံ (၃. ၁၁) လွင့်စဉ်တိုက်စားခြင်းပြပုံ

လွင့်စဉ်တိုက်စားခြင်းဆိုသည်မှာ ပေါက်ပင်များကင်းမဲ့သော မြေဆီလွှာပေါ်သို့ မိုးရေစက်များ ကျရောက်ပြီး ထိခိုက်မှုသည် မြေဆီလွှာတိုက်စားခံရမှုဖြစ်စဉ်ကို စတင်ဖြစ်ပေါ်စေသော အဓိက အကြောင်းရင်း ဖြစ်သည်။ မြေမျက်နှာပြင်များတွင် ယင်းတိုက်စားမှုကြောင့် မြေဆီလွှာဆုံးရှုံးမှု ပိုမို များပြားသည်။

(၂) အချပ်လိုက်တိုက်စားခြင်း

ပုံ (၃. ၁၂) အချပ်လိုက်တိုက်စားခြင်းပြပုံ

အချပ်လိုက်တိုက်စားခြင်းကို စိုက်ပျိုးမြေများတွင် အများဆုံးတွေ့ရသည်။ မြေဆီဩဇာများပါဝင်သည့် မြေဆီလွှာကို တစ်ပြေးညီတိုက်စားခြင်းလည်း ဖြစ်သည်။ ဤဖြစ်စဉ်တွင် အပင်များအတွက် အစာအာဟာရဖြစ်သော အသုံးဝင်သည့်မြေဩဇာများ ဖယ်ရှားခံရသည့်အတွက် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများကို ထိခိုက်စေသည်။

(၃) မြောင်းငယ်တိုက်စားခြင်း

ပုံ (၃. ၁၃) မြောင်းငယ်တိုက်စားခြင်းပြပုံ

မြောင်းငယ်တိုက်စားခြင်းဆိုသည်မှာ စီးဆင်းနေသည့်ရေသည် ရေစီးနှုန်းမြန်လာပြီး စီးဆင်းရာတစ်လျှောက်ရှိ မြေဆီလွှာကို တိုက်စားခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ တိုက်စားခံရသောရေစီးကြောင်း တစ်လျှောက်မှအနည်များသည် စီးရေဖြင့်သယ်ဆောင်သွားခြင်းခံရသည်။ ရေစီးနှုန်း မြန်လာသည့်အခါ တိုက်စားမှုပိုမိုအားကောင်းလာပြီး မြောင်းငယ်သည် ပိုမိုကျယ်ဝန်းလာ၍ ပိုနက်လာသည်။

(၄) မြောင်းဖြစ်တိုက်စားခြင်း

ပုံမှန်စီးဆင်းမှုအခြေအနေမှ ရေစီးနှုန်းသည် ရုတ်တရက် မြင့်တက်လာသောအခါ မျက်နှာပြင် စီးရေသည် ရေစီးကြောင်းတစ်လျှောက်ရှိ မြေဆီလွှာများကို ပိုမို လျင်မြန်စွာတိုက်စားခြင်းကြောင့် မြောင်းဖြစ်တိုက်စားခြင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ အသင့်အတင့် သို့မဟုတ် မတ်စောက်သော ဆင်ခြေလျှောများပေါ်တွင် ရေများ လျင်မြန်စွာရွေ့လျား စီးဆင်းခြင်းဖြင့်လည်း မြောင်းဖြစ်တိုက်စားခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်တတ်သည်။

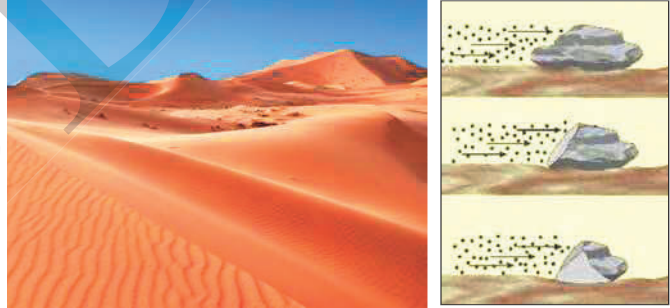

ပုံ (၃. ၁၄) မြောင်းဖြစ်တိုက်စားခြင်းပြပုံ

၃.၃.၃ လေတိုက်စားခြင်း

မြေမျက်နှာပြင်ပေါ်ရှိ သဲ၊ ဖုန်၊ မြေမှုန့်နှင့် ပြာ စသော သေးငယ်သည့်အမှုန်များကို တိုက်ခတ်နေသောလေသည် တစ်နေရာမှ တစ်နေရာသို့ တိုက်လေနှင့်အတူ သယ်ဆောင်သွားသောအခါ လေတိုက်စားမှု ဖြစ်စဉ် ဖြစ်ပေါ်လာသည်။

လေတိုက်စားခြင်းသည်ခြောက်သွေ့ဒေသများတွင် မြေဆီလွှာပြုန်းတီးစေသည့် အဓိကအကြောင်းအရင်းတစ်ခု ဖြစ်သည်။ လေစီးကြောင်းများတစ်လျှောက် သဲများကိုသယ်ဆောင်သွားပြီး လေ၏အရှိန်နှုန်း ကျသွားချိန်တွင် သဲများစုပုံရာမှ သဲခုံများဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ခြောက်သွေ့ဒေသများတွင် လေတိုက်ခတ်မှုကြောင့် ပါလာသည့်သဲများသည် ကျောက်သားများကို ပွတ်တိုက်ရာမှ ခံနိုင်ရည်နည်းသောကျောက်သားများ လွင့်စဉ်ပွဲကျသွားခြင်းကိုလည်း ဖြစ်ပေါ်စေသည်။

ပုံ (၃. ၁၅) လေတိုက်စားမှုဖြစ်စဉ်ပြပုံ

၃.၃.၄ ရေလှိုင်းတိုက်စားခြင်း

ပင်လယ်ရေလှိုင်းများနှင့် ပင်လယ်ရေစီးကြောင်းများသည် ကမ်းရိုးတန်းအနီးရှိ မြေဆီလွှာများကို တိုက်စားသည်။ အဓိကအားဖြင့် သဲများကို ကမ်းခြေမှအဝေးသို့ ပို့ဆောင်ပေးသည်။ ကုန်းတွင်းပိုင်းမှ

သယ်ဆောင်လာသော အနည်များကိုလည်း ကမ်းရိုးတန်းဘက်ဆီသို့ ရွေ့လျားစေသည်။ ကမ်းရိုးတန်း တိုက်စားမှုသည် လူနေထိုင်မှုကို ကြီးမားသောအကျိုးသက်ရောက်မှုများရှိသကဲ့သို့ ကမ်းရိုးတန်း ဂေဟစနစ်ကိုလည်း ပျက်စီးစေသည်။

ပုံ (၃. ၁၆) ရေလှိုင်းတိုက်စားမှုဖြစ်စဉ်ပြပုံ

၃.၃.၅ မြေဆီလွှာတိုက်စားမှုများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများနှင့် ကာကွယ်ထိန်းချုပ်ခြင်း

မြေဆီလွှာတိုက်စားခံရသည့်အခါ ရေပိုက်လှိုင်းများ ပျက်စီးခြင်း၊ ဓာတ်အားလှိုင်းများ ပျက်စီးခြင်း၊ မိလ္လာစနစ် ပျက်စီးခြင်း၊ သစ်တော၊ စိုက်ပျိုးမြေ၊ ဆည်မြောင်းတာတမံများ၊ လမ်းပန်း ဆက်သွယ်ရေးများပျက်စီးခြင်းနှင့် အသက်အိုးအိမ်စည်းစိမ်များ ပျက်စီးဆုံးရှုံးခြင်းကို တွေ့ကြုံကြရသည်။

မြေဆီလွှာတိုက်စားမှုကိုကာကွယ်နိုင်ရန် ဆင်ခြေလျှော့များနှင့် တောင်ကုန်းတောင်တန်းများ ပေါ်တွင် အပင်များစိုက်ပျိုးခြင်းဖြင့် မြေပြိုမှုအရှိန်ကို လျော့ကျစေနိုင်သည်။ အပင်များ၏ အမြစ်များက မြေဆီလွှာကိုတွဲဆက်ပေး၍ မြေဆီလွှာပြုန်းတီးမှုကို ကာကွယ်ပေးနိုင်သည်။ မြေဆီလွှာတိုက်စားခံရမှု အန္တရာယ်ကိုလျှော့ချရန် ရေလိုအပ်ချက်နည်းသော သစ်ပင်အမျိုးအစားများ ရွေးချယ်စိုက်ပျိုးရန်လည်း လိုအပ်သည်။ ထိုဒေသနှင့် သင့်လျော်သောပေါက်ပင်များကို ပြန်လည်ဖြစ်ထွန်းနိုင်ရန်ရွေးချယ်စိုက်ပျိုး သင့်သည်။

တိုက်စားခြင်းသည် သဘာဝဖြစ်စဉ်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ သို့သော် လူတို့၏လုပ်ဆောင်မှုကြောင့်လည်း တိုက်စားမှုဖြစ်စဉ်များကို ပို၍လျင်မြန်စွာ ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ သစ်တောများကို အလွန်အကျွံခုတ်ထွင်ခြင်း၊ စိုက်ပျိုးရေးအတွက် မြေပြုပြင်ခြင်း၊ မြို့ပြချဲ့ထွင်ခြင်းနှင့် လမ်းများတိုးချဲ့ဖောက်လုပ်ခြင်း၊ တွင်းထွက် သတ္တုများတူးဖော်ခြင်း စသည့် လူတို့၏လုပ်ဆောင်မှုများကြောင့် အပေါ်ယံမြေဆီလွှာ တိုက်စားသယ် ဆောင်ခံရပြီး မြေပြိုမှုများကို ပိုမိုဖြစ်စေသည်။ ကမ္ဘာကြီးပူနွေးလာမှုကြောင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း များဖြစ်ပေါ်ပြီး ရုတ်တရက် မိုးသည်းထန်စွာရွာသွန်းမှုဖြစ်စဉ်များက မြေဆီလွှာတိုက်စားမှုကို အရှိန်အဟုန်ပိုများစေသည်။ ရေနှင့်လေတို့၏ မြေဆီလွှာတိုက်စားမှုကို လျော့ချထိန်းချုပ်ရန်လေကာပင် များ စိုက်ပျိုးခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ မြေထိန်းနံရံများ၊ တာတမံများ၊ ရေကာတာများ တည်ဆောက်ခြင်း ဖြင့်လည်းကောင်း ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းပေးနိုင်သည်။

အဓိကအချက်များ

- ❖ မြေဆီလွှာတိုက်စားမှုဖြစ်ပေါ်စေသော သဘာဝအကြောင်းအရင်း ၄ ချက်ရှိသည်။
- ❖ မြေပြိုခြင်းဖြစ်စဉ်တွင် မြေဆွဲအား၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုသည် အရေးပါသည်။
- ❖ သဘာဝအလျောက်မြေပြိုခြင်းနှင့် လူတို့၏လုပ်ဆောင်မှုကြောင့်မြေပြိုခြင်းများ ရှိသည်။
- ❖ စီးရေကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော ရေတိုက်စားမှုပုံစံ ၄ မျိုးရှိသည်။
- ❖ လေတိုက်စားခြင်းနှင့် ရေလှိုင်းတိုက်စားခြင်းဖြစ်စဉ်များကလည်း မြေမျက်နှာသွင်ပြင် သဏ္ဍာန်များကို ပြောင်းလဲစေသည်။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ချင်းပြည်နယ်တွင် မြေပြိုမှုဖြစ်ရသည့် အကြောင်းရင်းများကို ဖော်ပြပါ။
- ၂။ မြေပြိုမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နိုင်သောဆိုးကျိုးများကိုဖော်ပြ၍ ထိန်းချုပ်နိုင်မည့် နည်းလမ်းများကို ရေးပါ။
- ၃။ စီးရေကြောင့် မည်သည့် တိုက်စားမှုပုံစံများ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သနည်း။

၃.၄ မြေဆီလွှာညစ်ညမ်းခြင်း

သင်ခန်းစာမိတ်ဆက်

- ❖ မြေဆီလွှာ ညစ်ညမ်းမှုဖြစ်ခြင်းဆိုသည်ကို ကြားဖူးပါသလား။ သင်သိသမျှ ပြောပြပါ။
- ❖ မြေဆီလွှာအတွင်း အဆိပ်အတောက်ရှိသော ဓာတုပစ္စည်းများပါဝင်နေခြင်းကို မြေဆီလွှာ ညစ်ညမ်းခြင်းဟု ခေါ်သည်။
- ❖ မြေဆီလွှာအတွင်း ဓာတုပစ္စည်းပါဝင်မှုသည် ရှိသင့်သည့်ပမာဏထက် များပြားနေသော ကြောင့် လူသားများ၏ ကျန်းမာရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်၏ ဂေဟစနစ်များကို ပျက်စီးစေခြင်းကို လေ့လာနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

၃.၄.၁ သဘာဝအခြေအနေကြောင့် မြေထုညစ်ညမ်းခြင်း

သဘာဝအလျောက် မြေဆီလွှာထဲသို့ အဆိပ်အတောက်ဖြစ်စေသောဓာတုပစ္စည်းများ တဖြည်းဖြည်းစုပုံလာခြင်းကို အချို့ဒေသများတွင် တွေ့ရသည်။ ချီလီနိုင်ငံရှိ အတာကာမာသဲကန္တာရ (Atacama Desert) တွင် မိုးအလွန်နည်းခြင်း၊ ခြောက်သွေ့လွန်းခြင်း၊ ကျောက်တုံးမျက်နှာပြင်များနှင့် သဲခုံများသာ ရှိခြင်း၊ ဆားငန်အိုင်များရှိခြင်း စသည့် အနေအထားများသည် သဘာဝအလျောက် မြေထုညစ်ညမ်းမှု ဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်သည်။

ပုံ (၃. ၁၇) အတာကမာသဲကန္တာရပုံ

၃.၄.၂ လူတို့၏လုပ်ဆောင်မှုကြောင့် မြေထုညစ်ညမ်းခြင်း

မြေဆီလွှာအတွင်း၌ သက်ရှိနှင့် သက်ရှိမဟုတ်သောအရာများ၊ ဓာတ်ကြွင်းများနှင့် ညစ်ညမ်းစေသော ပစ္စည်းများစွာ ပါဝင်နေခြင်းသည် လူသားတို့၏ လုပ်ဆောင်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော မြေဆီလွှာညစ်ညမ်းမှု အဓိကဖြစ်စဉ် ဖြစ်သည်။

ပုံ (၃. ၁၈) စွန့်ပစ်ပစ္စည်းများနှင့် စက်မှုလုပ်ငန်းကြောင့်ညစ်ညမ်းမှုပြပုံ

လူတို့၏ လုပ်ဆောင်မှုကြောင့် မြေထုညစ်ညမ်းမှုကိုဖြစ်စေသည့် အဓိကအကြောင်းအရင်းများမှာ မြို့ပြဒေသနှင့် စက်မှုလုပ်ငန်းများမှထွက်ရှိသော အမှိုက်များ၊ အသုံးပြုပြီး ရေနံနှင့် အခြားစွန့်ပစ်ပစ္စည်းများကို စနစ်တကျမစွန့်ပစ်ခြင်း၊ စိုက်ပျိုးရေးသုံး ပေါင်းသတ်ဆေး၊ ရွက်ဖျန်းဆေး၊ ဓာတ်မြေဩဇာများကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဤပစ္စည်းများကို အလွန်အကျွံအသုံးပြုခြင်းကြောင့် မြေဆီလွှာအတွင်း အငန်ဓာတ်များလာပြီး သီးနှံအထွက်နှုန်း လျော့ကျလာသည်။ ထို့ပြင် မြေဆီလွှာအတွင်းရှိ အကျိုးပြုသည့် အဏုဇီဝပိုးမွှားများကို ထိခိုက်ပျက်စီးစေခြင်းဖြင့် မြေဩဇာကြွယ်ဝမှုကို လျော့ကျလာစေသည်။

၃.၄.၃ မြေဆီလွှာညစ်ညမ်းမှုကြောင့်ဖြစ်စေသော အကျိုးဆက်များ

မြေဆီလွှာညစ်ညမ်းမှုသည် ပတ်ဝန်းကျင်ဂေဟစနစ်နှင့် လူများ၊ အပင်များနှင့်တိရစ္ဆာန်တို့၏ရှင်သန်မှုကို ထိခိုက်စေသည်။ မြေဆီလွှာညစ်ညမ်းလျှင် မြေနှင့်အခြားအရင်းအမြစ်များဖြစ်သော ရေ၊ အစားအစာနှင့် အပင်ကြီးထွားပေါက်ရောက်မှုတို့ကို ထိခိုက်စေသည်။

ညစ်ညမ်းသော မြေဆီလွှာပေါ်မှ ထွက်ရှိသည့် သီးနှံများကိုစားသုံးခြင်းဖြင့် အပင်နှင့်သတ္တဝါများကို တိုက်ရိုက်ဘေးဥပဒ်ဖြစ်စေသည်။ ညစ်ညမ်းနေသော မြေပေါ်၊ မြေအောက်ရှိ ရေတို့သည် လူနှင့်တိရစ္ဆာန်များ၏ အသက်အန္တရာယ်ကို သွယ်ဝိုက်သောနည်းဖြင့် ထိခိုက်စေသည်။

အဓိကအချက်များ

- ❖ မြေဆီလွှာအတွင်း ဓာတုအဆိပ်အတောက်ပါဝင်မှုပမာဏ များနေခြင်းကြောင့် မြေဆီလွှာညစ်ညမ်းခြင်းဖြစ်သည်။
- ❖ မြေဆီလွှာ ညစ်ညမ်းမှုဖြစ်စေသောအကြောင်းအရင်း နှစ်ခုရှိသည်။
- ❖ မြေဆီလွှာညစ်ညမ်းခြင်းကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်၊ လူနှင့်အခြားသက်ရှိသတ္တဝါများနှင့် အပင်များအပေါ် ဆိုးကျိုးများစွာဖြစ်ပေါ်စေသည်။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ သင့်ပတ်ဝန်းကျင်တွင် စက်မှုလုပ်ငန်းသုံး စွန့်ပစ်ရေနှင့် စွန့်ပစ်ပစ္စည်းများကြောင့် မြေဆီလွှာညစ်ညမ်းမှုများရှိပါသလား။ အကြောင်းပြ ဖြေဆိုပါ။
- ၂။ မြေဆီလွှာညစ်ညမ်းမှုကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိခိုက်နိုင်သောအကြောင်းများကို သင်သိသမျှရေးပါ။
- ၃။ သင်နေထိုင်သောဒေသ၌ သဘာဝနှင့်လူတို့၏လုပ်ဆောင်မှုကြောင့်ဖြစ်ပေါ်သော မြေဆီလွှာညစ်ညမ်းမှုနှစ်မျိုးတွင် မည်သည့်လုပ်ဆောင်မှုက မြေဆီလွှာညစ်ညမ်းမှု ပိုမို ဖြစ်စေသနည်း။ အဘယ်ကြောင့်နည်း။

၃.၅ မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျခြင်းနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ်အသုံးချနိုင်စေရန် စီမံလုပ်ဆောင်ရမည့်အချက်များ

သင်ခန်းစာမိတ်ဆက်

- ❖ ဂေဟစနစ် (Ecosystem) ဆိုသည့်စကားလုံးကို ကြားဖူးပါသလား။ သင်သိသမျှပြောပါ။ မြေဆီလွှာအရည်အသွေးကျသွားလျှင် မည်သည့်လုပ်ငန်းများအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိစေနိုင်မည်နည်း။ ရှင်းပြပါ။
- ❖ မြေဆီလွှာ၏အရည်အသွေးများ ပုံစံမျိုးစုံဖြင့် ပြောင်းလဲသွားခြင်းသည် လူသားများနှင့် သဘာဝ၏ လုပ်ဆောင်ချက်ကြောင့်ဖြစ်ကြောင်းနှင့် ဂေဟစနစ်ပြန်လည်ညီမျှစေရန်အတွက် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်စောင့်ရှောက်နိုင်မည့် နည်းလမ်းများကို လေ့လာနိုင်မည်။

မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျခြင်းအကြောင်းရင်းများ

လူများ၏လုပ်ဆောင်မှုနှင့် သဘာဝ၏လုပ်ဆောင်ချက်များကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရှိ မြေဆီလွှာတွင် မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျမှုဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ပေါ်နေသည်။ မြေဆီလွှာအရည်အသွေး လျော့ကျခြင်းဆိုသည်မှာ လူသားတို့၏မြေကို အလွန်အကျွံအသုံးပြုခြင်းအပေါ် မူတည်နေသည်ဟု ရှုမြင်နိုင်သည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျမှု (Land Degradation) ဆိုသည်မှာ မြေဆီလွှာ၏အရည်အသွေးများ ပုံစံမျိုးစုံနှင့် ပြောင်းလဲသွားခြင်းဖြစ်သည်။

မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျခြင်း အကြောင်းအရင်းများမှာ

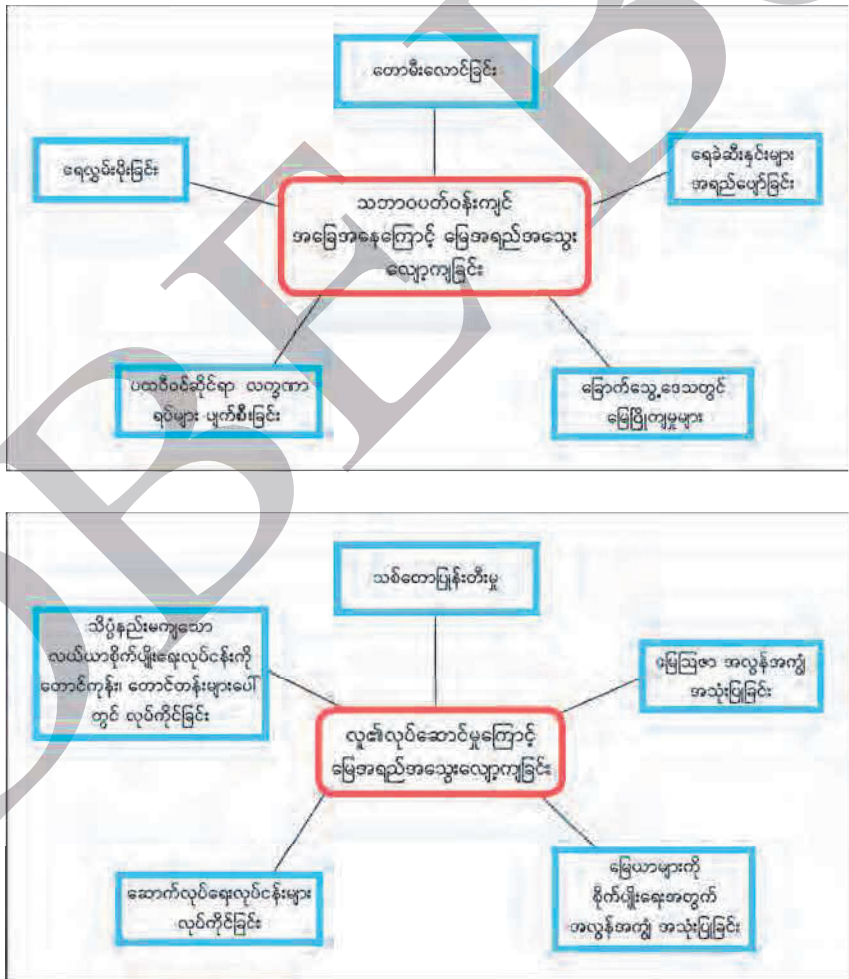
- (၁) ရူပဆိုင်ရာအချက်များ။ ။ ရေနှင့်လေတိုက်စားမှုကြောင့် အဖိုးတန်ကြွယ်ဝသည့် အပေါ်ယံမြေဆီလွှာများ တိုက်စားခံရခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။
- (၂) ဓာတုဆိုင်ရာအချက်များ။ ။ မြေဆီလွှာအတွင်း အပင်အတွက်လိုအပ်သော အစာအာဟာရနည်းပါးလာမှုနှင့် အဆိပ်အတောက်များလာခြင်းမှာ အက်စစ်ဓာတ်များလာခြင်း၊ ဗေစ်ဂုဏ်သတ္တိများလာခြင်းနှင့် ရေပါဝင်မှုလျော့နည်းလာခြင်းများကြောင့် ဖြစ်သည်။
- (၃) ဇီဝဆိုင်ရာ အချက်များ။ ။ အဏုဇီဝများ(Micro Organism) ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုနှင့် အဏုဇီဝပိုးမွှားများ လျော့နည်းလာခြင်းသည် မြေဆီလွှာကို ပြောင်းလဲစေပြီး သီးနှံအထွက်နှုန်း လျော့ကျလာစေခြင်း ဖြစ်သည်။
- (၄) အခြားအချက်များ။ ။ သစ်တောပြုန်းတီးခြင်း၊ စိုက်ပျိုးမြေများ အလွန်အကျွံချဲ့ထွင်ခြင်း၊ စိုက်ပျိုးနည်းစနစ် မှန်ကန်မှုမရှိဘဲ သီးနှံတစ်မျိုးတည်း ကြာရှည်စွာစိုက်ပျိုးခြင်း၊ ရေကိုလိုအပ်သည်ထက်ပိုမို သွင်းယူစိုက်ပျိုးခြင်း၊ တစ်နှစ်အတွင်း သီးနှံကြိမ်ရေများစွာစိုက်ပျိုးခြင်းနှင့် ဥတုချေဖျက်ခြင်း၊ သတ္တုတူးဖော်ခြင်းများသည် မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျစေသည့် အကြောင်းများတွင် ပါဝင်သည်။

စဉ်ဆက်မပြတ်အသုံးချနိုင်စေရန် စီမံလုပ်ဆောင်ခြင်း (Sustainable Management)

လူတို့၏လုပ်ဆောင်မှုဖြင့် ဂေဟစနစ် (Ecosystem) မျှချေညီစေရန် ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းသင့်သည်။ စဉ်ဆက်မပြတ်အသုံးချနိုင်စေရန် စီမံလုပ်ဆောင်မှုဆိုသည်မှာ လက်ရှိကာလအတွင်းအသုံးချနေမှုနှင့် နောင် အနာဂတ်မျိုးဆက်များအတွက် သဘာဝရင်းမြစ်များကို မပြုန်းတီးစေဘဲ သတိပြုထိန်းသိမ်းကာကွယ် သုံးစွဲသွားခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

၃.၅.၁ နီပေါနိုင်ငံ၏ မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျမှုကို လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း

နီပေါနိုင်ငံသည် ဟိမဝန္တာတောင်တန်းပေါ်ရှိ ကုန်းပိတ်နိုင်ငံတစ်ခုဖြစ်သည်။ နီပေါနိုင်ငံ၏ မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျလာမှုသည် ယင်းနိုင်ငံ၏ အဓိက စိန်ခေါ်မှုတစ်ခု ဖြစ်သည်။ နီပေါနိုင်ငံတွင် လူတို့၏လုပ်ဆောင်မှုနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေကြောင့် မြေဆီလွှာ အရည်အသွေးလျော့ကျလာသော လက္ခဏာရပ်များ တွေ့ရသည်။

ပုံ (၃. ၁၉) နီပေါနိုင်ငံ၏ မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျရသည့် အကြောင်းများ

ပုံ (၃. ၂၀) နီပေါနိုင်ငံ၏ မြေဆီလွှာ စဉ်ဆက်မပြတ်အသုံးချနိုင်ရေးအတွက် လုပ်ဆောင်မှုများ

၃.၅.၂ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းရပ်ဝန်း၏ မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျမှုကို လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း

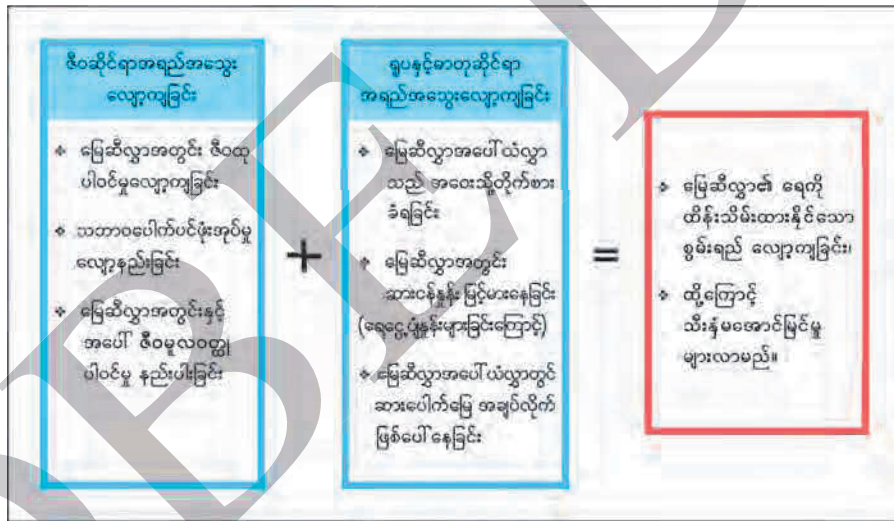
မြေဆီလွှာအရည်အသွေး လျော့ကျခြင်း (Land degradation) ကို မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း ခြောက်သွေ့ရပ်ဝန်းဒေသတွင် တွေ့နိုင်သည်။ ထိုရပ်ဝန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသတွင် တည်ရှိပြီး မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီး၊ မကွေးတိုင်းဒေသကြီးနှင့်စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီး၏အစိတ်အပိုင်းများ ပါဝင်သည်။ မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီး တောင်သာမြို့နယ်၏ မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျမှုကို လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင် အောက်ဖော်ပြပါအခြေခံအကြောင်းများကို တွေ့ရှိရသည်။

ပုံ (၃. ၂၁) တောင်သာမြို့နယ်အတွင်း မြေဆီလွှာတိုက်စားခံရမှုနှင့် ဆားပေါက်မြေပြပုံ

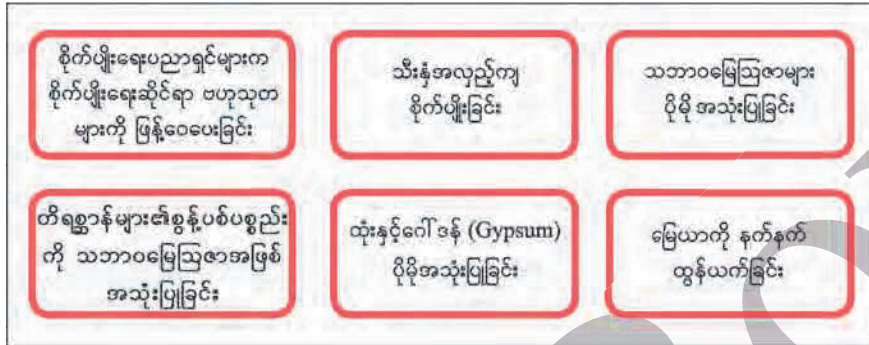
ပုံ (၃. ၂၂) တောင်သာမြို့နယ်၏ မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျရသည့်အကြောင်းများ

ပုံ (၃. ၂၃) မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျခြင်းနှင့် သီးနှံအထွက်ဆက်စပ်မှု

မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း ခြောက်သွေ့ရပ်ဝန်းဒေသတွင် မြေဆီလွှာတိုက်စားမှုဖြစ်စဉ် ဖြစ်ပေါ်ရခြင်းမှာ ရုတ်တရက် မိုးသည်းထန်စွာရွာသွန်းခြင်းနှင့် ကျောက်သားများ၊ မြေသားများ၏ဖွဲ့စည်းမှု မခိုင်မာခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းခြောက်သွေ့ရပ်ဝန်းသည် အများအားဖြင့် မိုးနည်းသည်။ ထို့ကြောင့် မြေဆီလွှာအတွင်း ရေစိမ့်ဝင်နိုင်မှု ပမာဏနည်းပါးသည်။ ရုတ်တရက် မိုးသည်းထန်စွာရွာသွန်းမှုကြောင့် မျက်နှာပြင်စီးရေပမာဏတိုးလာပြီး မြောင်းငယ်နှင့် မြောင်းဖြစ်တိုက်စားခြင်းများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံခြောက်သွေ့ရပ်ဝန်းနေ ပြည်သူများသည် မြေဆီလွှာထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေး လုပ်ငန်းတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်ရန်လိုအပ်ပြီး ဤသို့ လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် မြေယာစီမံခန့်ခွဲလုပ်ဆောင်မှုများ ပို၍ တိုးတက်အောင်မြင်လာမည်။

ပုံ (၃-၂၄) မြေဆီလွှာထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရန် ဆောင်ရွက်သင့်သည့်အချက်များ

၃.၅.၃ မြေဆီလွှာထိန်းသိမ်းကာကွယ်စောင့်ရှောက်နိုင်မည့်နည်းလမ်းများ

ကမ္ဘာ့မျက်နှာပြင်အပေါ်ယံမြေလွှာသည် ရေတိုက်စားခံရခြင်းကြောင့်ဖြစ်စေ၊ လေတိုက်စားခြင်းကြောင့်ဖြစ်စေ မြေဆီလွှာ၏ အာဟာရတန်ဖိုးများ လျော့နည်းလာမည်ဖြစ်သည်။ အပေါ်ယံမြေဆီလွှာ လျော့နည်းဆုံးရှုံးမှု မရှိစေရန် မြေဆီလွှာထိန်းသိမ်းခြင်း လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ရမည်။

မြေဆီလွှာတိုက်စားမှုလျော့နည်းသွားစေရန် အထောက်အပံ့ပေးသော မြေဆီလွှာထိန်းသိမ်းခြင်း လုပ်ဆောင်ချက် ခြောက်မျိုးမှာ

- (က) ကွန်တိုပုံစံဖြင့် ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်း
- (ခ) အတန်းလိုက် ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်း
- (ဂ) လှေကားထစ်နည်းဖြင့် ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်း
- (ဃ) ရေစီးလမ်းကြောင်းအတွင်း တိုက်စားမှုလျော့နည်းအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း
- (င) လေတိုက်နှုန်း လျော့နည်းအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း
- (စ) ထွန်လမ်းကြောင်း ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် မြေဆီလွှာတိုက်စားမှု လျော့နည်းအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ဖြစ်သည်။

(က) ကွန်တိုပုံစံဖြင့် ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်း

ကွန်တိုပုံစံဖြင့် ထွန်ယက် စိုက်ပျိုးခြင်း ဆိုသည်မှာ ကုန်းမြေဆင်ခြေလျှော့ကို ထောင့်မှန်ပြု၍ ထွန်ယက်ခြင်းဖြစ်သည်။ တစ်ဆက်တစ်စပ်တည်းရှိသော တောင်ကုန်းငယ်လေးများ၏ ဆင်ခြေလျှော့ကို

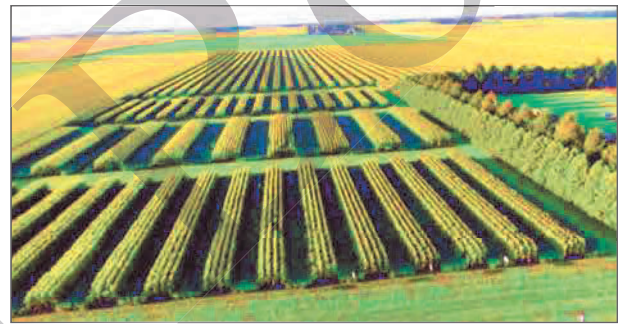
ထောင့်မှန်ပြု၍ ကွန်တိုပုံထွန်ကြောင်းများရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဆင်ခြေလျှောတစ်လျှောက် စီးဆင်းလာသော ရေကိုတားဆီးပြီး ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်းဖြင့် မြေဆီလွှာတိုက်စားခြင်းကို လျော့နည်းသွားစေသည်။ ခြောက်သွေ့ဒေသများ၌ ၎င်းနည်းသည် ရေကို ပိုမိုထိန်းသိမ်းနိုင်သည့်အတွက် သီးနှံအထွက်တိုးစေသည်။

ပုံ (၃. ၂၅) ကွန်တိုပုံဖြင့် စိုက်ပျိုးခြင်းပြပုံ

(ခ) အတန်းလိုက် ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်း

အတန်းလိုက်ထွန်ယက်ခြင်းသည် အဓိက စိုက်ပျိုးသည့် တစ်မျိုးထက်ပိုသော သီးနှံများကို တစ်ခုနှင့်တစ်ခု နီးနီးကပ်ကပ်ထားပြီး တစ်လှည့်စီ စိုက်ပျိုးခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပမာ အားဖြင့် ပြောင်းနှင့် အခြားနွံစားသီးနှံများကို မြောင်းဘောင်တစ်ခုစီတွင် အတန်းလိုက် ထွန်ယက်ပြီး စိုက်ပျိုးခြင်းဖြစ်သည်။ တောင်တန်းဒေသများတွင်လည်း တောင်ကုန်း၏ ဆင်ခြေလျှောတစ်လျှောက် သီးနှံတစ်မျိုးစီကို အတန်းလိုက် အနီးကပ်စိုက်ပျိုးခြင်းအားဖြင့် ရေစီးအရှိန်နှေးသွားစေပြီး မြေဆီလွှာတိုက်စားမှု လျော့နည်းသွားသည့်အပြင် မြေကြီးအတွင်းသို့ ရေများစိမ့်ဝင်မှုကို အားကောင်းသွားစေသည်။

ပုံ (၃. ၂၆) အတန်းလိုက် စိုက်ပျိုးခြင်းပြပုံ

(ဂ) လှေကားထစ်နည်းဖြင့် ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်း

အလွန်မတ်စောက်သောဆင်ခြေလျှောရှိသည့်ဒေသများတွင် လှေကားထစ်နည်းဖြင့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ဆောင်ခြင်းသည် မြေဆီလွှာတိုက်စားမှုကို ကာကွယ်နိုင်သည်။ တောင်စောင်းဆင်ခြေလျှောတစ်ခုကို ပြင်ညီမျက်နှာပြင်ဖြစ်ပေါ်စေရန် ထောင့်မှန်ကျကျ ဖောက်လုပ်ထားသော လှေကားထစ်ပုံ မြေပြင်ဧရိယာ

ပုံ (၃. ၂၇) လှေကားထစ်နည်းဖြင့် စိုက်ပျိုးခြင်းပြပုံ

ကာကွယ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ လေကာပင်စိုက်ပျိုးခြင်းဖြင့် အပေါ်ယံမြေဆီလွှာတော်တော်များများကို အခြားတစ်နေရာသို့ သယ်ဆောင်ခံရမှုမှ လျော့ပါးစေသည်။

(စ) ထွန်လမ်းကြောင်း ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် မြေဆီလွှာတိုက်စားမှု လျော့နည်းအောင်ဆောင်ရွက်ခြင်း

ဤနည်းလမ်းသည် ထွန်ယက်ခြင်း၊ စိုက်ပျိုးခြင်း၊ အပင်ကြီးထွားလာခြင်းနှင့် သီးနှံရိတ်သိမ်းမှုများပါဝင်ပြီး မြေဆီလွှာ၏ အပေါ်ယံလွှာကို ထိခိုက်မှုလျော့နည်းအောင် လုပ်ဆောင်ပေးသည့် နည်းစနစ်ဖြစ်သည်။ ယခင်နှစ်မှ စိုက်ပျိုးခဲ့သည့် သီးနှံပင်များ၏ ရိုးပြတ်များ၊ အပင်ငုတ်များကို မရှင်းလင်းဘဲ ယင်းအပေါ်တွင် ထွန်စက်များဖြင့် ထွန်ယက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤနည်းသည် နောင်စိုက်ပျိုး

ပုံ(၃. ၃၀) ထွန်လမ်းကြောင်းအမျိုးမျိုးဖြင့် စိုက်ပျိုးခြင်းပြပုံ

မည့် သီးနှံအတွက် မြေဆီလွှာတိုက်စားခြင်းနှင့် စီးဆင်းရေကြောင့်တိုက်စားမှုများကို လျော့နည်းစေပြီး မြေဆီလွှာထူထပ်မှုကို တိုးပွားလာစေသည်။ သီးနှံအထွက်နှုန်းကို ပိုမိုကောင်းမွန်လာစေသည်။ အပင်၏အမြစ်များ မြေအောက်သို့တိုးဝင်မှု ပိုကောင်းစေပြီး သက်ရှိအဏုဇီဝများ မြေအတွင်း၌ ပိုမိုပွားများစေနိုင်ခြင်းစသည့် ဇီဝချေဖျက်မှုဖြစ်စဉ်များကြောင့် မြေသားအနေအထား ပိုမို ကောင်းမွန်လာစေသည်။

၃.၅.၄ မြေယာစီမံခန့်ခွဲမှုအပေါ် အစိုးရ၏စီမံလုပ်ဆောင်မှု

မြန်မာနိုင်ငံတွင် သယံဇာတနှင့်ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာနမှ စီမံလမ်းစဉ်ရေးစီမံချက်များချမှတ်၍ ကူညီပေးနိုင်မှုသည် နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ဤလုပ်ငန်းကို နိုင်ငံဒေသအနှံ့အပြားတွင် ဖော်ဆောင်ရမည်ဖြစ်သည်။ အခြားဌာနများကလည်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းတွင် ကိုးခရိုင် စီမံလမ်းစဉ်ရေးစီမံချက် စတင်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ၁၃ ခရိုင်သို့ တိုးချဲ့ခဲ့ပြီး အပူပိုင်း စီမံလမ်းစဉ်ရေး ဌာနတစ်ခုထူထောင်ခဲ့သည်။ ဤစီမံချက်သည် အဓိကအားဖြင့် ၎င်းဒေသများတွင် နေထိုင်သည့် ကျေးလက်နေပြည်သူများ၏ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးအခြေအနေများ ပိုမိုတိုးတက်ကောင်းမွန်လာရန် ဦးတည်သည်။ ဤဒေသ၏ အဓိကစိန်ခေါ်မှုမှာ လောင်စာထင်းသုံးစွဲမှု လျော့ချရေးဖြစ်ပြီး ထင်းအစားထိုးအခြားလောင်စာများကို ပြောင်းလဲအစားထိုးအသုံးပြုရန် ဖြစ်သည်။

သစ်တောပြုန်းတီးခြင်း၊ မြေဆီလွှာတိုက်စားခံရခြင်းနှင့် မိုးရေချိန်နည်းခြင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းဒေသတွင် နွေရာသီ၌ ရေခန်းခြောက်မှုများဖြစ်ပေါ်ပြီး ကျေးရွာများစွာကို အကျိုး

သက်ရောက်စေခဲ့သည်။ ရေအရင်းအမြစ်နှင့်မြစ်ချောင်းများဦးစီးဌာနသည် ခြောက်သွေ့ဒေသတွင် သောက်သုံးရေနှင့်စိုက်ပျိုးရေးအတွက် လိုအပ်သည့်ရေများကို လုံလောက်စွာထောက်ပံ့နိုင်ရေးအတွက် စီမံချက်များရေးဆွဲ ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။ ခြောက်သွေ့ဒေသ၏ အဓိကပြဿနာမှာ မိုးရွာသွန်းမှု နည်းခြင်း၊ ပေါက်ပင်နည်းပါးခြင်းနှင့် မြေယာအသုံးချမှုနည်းလမ်း မမှန်ကန်ခြင်းများ ဖြစ်သည်။

ဤဒေသ၏ အခြားပြဿနာတစ်ခုမှာ သစ်တောပြုန်းတီးခြင်း ဖြစ်သည်။ သစ်တောပြုန်းတီးခြင်းသည် တိုက်စားမှုဖြစ်စဉ်အားလုံးကို ပို၍အခြေအနေဆိုးရွားစေသည်။ ဤကဲ့သို့ဖြစ်ရခြင်းမှာ လောင်စာအတွက် သစ်ပင်များ ခုတ်ယူခြင်းနှင့် စိုက်ပျိုးမြေတိုးချဲ့ရန် ရှင်းလင်းခုတ်ထွင်ခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ကျေးရွာများအနီးတွင် အကြီးမြန်သည့် ကျေးရွာသုံး ထင်းစိုက်ခင်းများကို ဆောင်ရွက်ပေးလျက်ရှိသည်။ ခြောက်သွေ့ဒေသတွင် သဲဆန်သောမြေဆီလွှာများကို ကျယ်ပြန့်စွာတွေ့ရသည်။

ခြောက်သွေ့ရပ်ဝန်းတွင် မြေဆီလွှာအတွင်း အငန်ဓာတ်ပါဝင်မှုမြင့်မားခြင်း၏ အဓိက အကြောင်းရင်းမှာ ဆားငန်ဓာတ်များသော မြေအောက်ရေကို ရေသွင်းစိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများတွင် အသုံးပြုခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ မြေဩဇာနှင့် ပိုးသတ်ဆေးများ အလွန်အကျွံ လွှဲမှားစွာသုံးစွဲခြင်း၊ စိုက်ပျိုးမြေကိုသီးထပ်စိုက်ပျိုးခြင်းကြောင့် အပင်အတွက်လိုအပ်သည့် အာဟာရဓာတ်များ လျော့နည်းလာပြီး မြေဆီလွှာ၏အရည်အသွေးကို ကျဆင်းစေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် လွန်ခဲ့သည့်နှစ်များအတွင်း စိုက်ပျိုးရေးအတွက်အသုံးပြုနေသော မြေယာများတွင် မြို့ပြဧရိယာများ ထပ်မံတိုးချဲ့ရန် မြို့ပြမြေအဖြစ် ပြောင်းလဲအသုံးပြုခဲ့သည်။ စိုက်ပျိုးနိုင်သော မြေဧရိယာ လျော့ကျသွားပြီး သီးနှံထုတ်လုပ်မှုလည်း လျော့ကျသွားခဲ့သည်။ စိုက်ပျိုးရေးကို အခြေခံသော နိုင်ငံဖြစ်၍ စိုက်ပျိုးမြေဧရိယာလျော့နည်းသွားခြင်းသည် နိုင်ငံ၏စီးပွားရေးကိုပါ အကျိုးသက်ရောက်စေသည်။ ထို့ကြောင့် အနာဂတ်ကာလတွင် မြို့ပြနေရာများ တိုးချဲ့ရာတွင် စိုက်ပျိုးရေးအတွက် အသုံးမပြုနိုင်သောမြေများပေါ်တွင်သာ လုပ်ဆောင်ပါက အဖိုးတန်စိုက်ပျိုးမြေများ ဆုံးရှုံးလျော့ပါးမှုမှ ကာကွယ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

အဓိကအချက်များ

- ❖ နီပေါနိုင်ငံ၏ မြေဆီလွှာအရည်အသွေးလျော့ကျလာမှုသည် သဘာဝအခြေအနေနှင့် လူတို့၏ လုပ်ဆောင်မှုကြောင့်ဖြစ်ပြီး မြေဆီလွှာအရည်အသွေး ပြန်လည်မြှင့်တင်ရေး အတွက် စီမံချက်လေးခုဖြင့် ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။
- ❖ ဆင်ခြေလျှောပြေပြစ်မှုနှင့် မတ်စောက်မှုသည် မြေဆီလွှာတိုက်စားမှုအပေါ် မည်သို့အကျိုး သက်ရောက်မှုရှိသည်ကို သိရှိနိုင်မည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီးရှိ တောင်သာမြို့နယ်၏ မြေဆီလွှာ အရည်အသွေးကျဆင်းခြင်းကို နမူနာအဖြစ်လေ့လာရာတွင် ဇီဝ၊ ရူပနှင့် ဓာတုဆိုင်ရာ အရည်အသွေး လျော့ကျခြင်းအကြောင်း သိနိုင်မည်။
- ❖ မြေဆီလွှာထိန်းသိမ်းကာကွယ်စောင့်ရှောက်နိုင်မည့် နည်းလမ်း ခြောက်ခုရှိသည်။
- ❖ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းဒေသ စိမ်းလန်းစိုပြည်ရေးအတွက် စီမံချက်များ ချမှတ်လုပ်ဆောင် လျက်ရှိသည်။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ နီပေါနိုင်ငံတွင် လူတို့၏လုပ်ဆောင်မှုကြောင့် မြေဆီလွှာအရည်အသွေး လျော့ကျခဲ့ရသည့် အကြောင်းများကို ဖော်ပြပါ။
- ၂။ မြန်မာနိုင်ငံ မြေပုံပေါ်တွင် အလယ်ပိုင်းခြောက်သွေ့ရပ်ဝန်းဒေသ၏ တည်နေရာကို ပုံကြမ်းဆွဲပြပါ။
- ၃။ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းဒေသတွင် မိုးရေချိန်နည်းပါးမှုနှင့် မြေဆီလွှာတိုက်စားခံရမှု မည်သို့ဆက်နွှယ်နေသည်ကို ဆွေးနွေးပါ။
- ၄။ မြေဆီလွှာအရည်အသွေး လျော့ကျခြင်းကြောင့် ၎င်းမြေဆီလွှာပေါ်တွင် စိုက်ပျိုးထားသော သီးနှံများအပေါ် မည်သို့အကျိုးသက်ရောက်စေသနည်း။
- ၅။ မြေဆီလွှာတိုက်စားမှု လျော့နည်းသွားစေရန် အထောက်အပံ့ပေးသော မြေဆီလွှာထိန်းသိမ်း လုပ်ဆောင်ချက် နှစ်မျိုးကို ဖော်ပြပါ။
- ၆။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မြေယာစီမံခန့်ခွဲမှုအပေါ် အစိုးရ၏ စီမံလုပ်ဆောင်မှုများကို သင်သိသမျှ ရေးပါ။

အခန်း(၁) ပုဂံယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်

နိဒါန်း

- ◆ ဤအခန်းတွင် ပုဂံခေတ်၏နောက်ခံသမိုင်းနှင့် အနုပညာဗိသုကာလက်ရာများအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

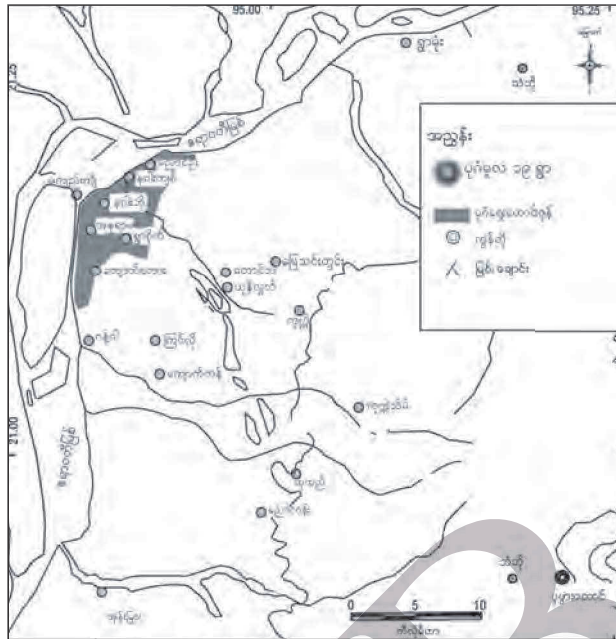
- ◆ ပုဂံခေတ်အကြောင်းကို ဆဋ္ဌမတန်းသင်ခန်းစာ အခန်း(၃) ရှေးဟောင်းမြန်မာနိုင်ငံ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် ပုဂံဧကရာဇ်နိုင်ငံပေါ်ပေါက်ခြင်း၊ ပုဂံဧကရာဇ် နိုင်ငံ အင်အားကြီးမားလာပုံနှင့် ပုဂံခေတ်တွင် ထွန်းကားခဲ့သော စာပေနှင့် အနုပညာဗိသုကာ လက်ရာများအကြောင်းတို့ကို သိရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကိုလုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

- ◆ ပုဂံအင်အားကြီးမားလာပုံကို ဆန်းစစ်တတ်လာမည်။
- ◆ ပုဂံယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များဖြစ်သော စေတီနှင့်ဂူဘုရားတို့၏ အနုပညာဗိသုကာလက်ရာ အဆင့်အတန်းကို အကဲဖြတ်လာနိုင်မည်။
- ◆ ဆဋ္ဌမတန်းတွင်သင်ယူခဲ့သော ပုဂံဧကရာဇ်နိုင်ငံပေါ်ပေါက်လာပုံ သင်ခန်းစာနှင့်နှိုင်းယှဉ်၍ ပုဂံခေတ်ကို ဆွေးနွေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

၁.၁။ နောက်ခံသမိုင်း

ပုဂံကို စတင်တည်ထောင်သူမှာ သမုဒ္ဒရာဇ်မင်းဖြစ်၍ အေဒီ ၁၀၇ တွင် ယုန်လွတ်ကျွန်းအရပ်၌ တည်ထောင်သည်ဟု မှန်နန်းရာဇဝင်တွင် ဖော်ပြထားသည်။ သမုဒ္ဒရာဇ်မင်းသည် သရေခေတ္တရာ မင်းဆက်မှ ဆင်းသက်လာသူဖြစ်ပြီး ပျူရွာ ၁၉ ရွာကို စုစည်း၍ ပုဂံကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ပုဂံတွင် မင်းဆက်ပေါင်း ၅၅ ဆက်စိုးစံခဲ့သည်ဟု ရာဇဝင်ကျမ်းများတွင် ဖော်ပြထားသည်။

ပုံ(၁) ပုဂံမူလ ဘဇာ ရွာ မြေပုံ

ပုဂံမင်းဆက် ၅၅ ဆက်မှ သေဉ်လည်ကြောင်မင်းလက်ထက်တွင် ယခုလောကနန္ဒာအရပ်၌ သီရိပုစ္ဆယာဟုခေါ်သော မြို့ကို တည်ထောင်သည်။ သိုက်တိုင်မင်းလက်ထက်တွင် ယခုဖွားစောရွာဟု တွင်သော သမထီးအရပ်၌ တမ္ပဝတီဟူသောမြို့သစ်ကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ယှဉ်ပြားမင်း (အေဒီ ၈၄၆-၈၇၈)သည် အေဒီ ၈၄၉ တွင် တမ္ပဝတီမြို့မှ ယခုပုဂံမြို့တည်ရာဒေသသို့ ပြောင်းရွှေ့၍ မြို့သစ်တည်ထောင်သည်။ မြို့တည်သောအခါ ကျုံးပတ်ရံလျက်ရှိသော အုတ်မြို့ရိုးကိုဆောက်၍ တည်သည်။ မြို့ရိုးတွင်တံခါး ၁၂ ခုထား၍ မြို့ရိုးအတွင်းတွင် နန်းတော်တည်ဆောက်ထားသည်ဟု ရာဇဝင်ကျမ်းများတွင် ဖော်ပြထားသည်။

ကျောက်စာအထောက်အထားများအရ ပုဂံခေတ်ကို အေဒီ ၁၀၄၄ မှ ၁၃၁၂ အထိဟု သတ်မှတ်ပြီး ပုဂံနိုင်ငံတော်၏အမည်ကို အရိမဒ္ဒနပူရပြည်ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့သည်။ အရိမဒ္ဒနပူရမှာ ပါဠိ အမည်ဖြစ်၍ ရန်အပေါင်းကို တိုက်ခိုက်နှိမ်နင်းသိမ်းသွင်းပြီး တည်ထောင်သော တိုင်းပြည်ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ အေဒီ ၁၁၁၃ တွင် ရေးထိုးခဲ့သော ရာဇကုမာရ်ကျောက်စာတွင် အရိမဒ္ဒနပူရ ဟူသောအမည်ကို ပျူ၊ မွန်၊ ပါဠိ၊ မြန်မာ ဘာသာလေးမျိုးဖြင့် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၁၉၈ တွင် တည်ထားသော ဓမ္မရာဇိကဘုရားကျောက်စာတွင် အရိမဒ္ဒနပူရမည်သော ပုဂံပြည်ဟု ရေးထိုး မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သောကြောင့် နောင်အခါပုဂံဟု ခေါ်ဝေါ်ရေးသားမှု တွင်ကျယ်လာသည်။ ကျောက်စာ အထောက်အထားအရ ပုဂံပြည်ကို ထီးနန်းစိုးစံခဲ့သော မင်း ၁၄ ပါးရှိသည်။

အေဒီ ၉ ရာစုတွင် မြန်မာတို့သည် မြေဩဇာကောင်းသော ကျောက်ဆည်ဒေသသို့ ဦးစွာဝင်ရောက်နေထိုင်ပြီး ထိုမှတစ်ဆင့် မင်းဘူးဒေသကို ဝင်ရောက်ခဲ့သည်။ ၁၁ ရာစုတွင် ခရိန်(ခရိုင်)နှင့် တိုက်မှကျော်၍ နိုင်ငံဖြစ်အောင်တည် ဆောက်နိုင်ခဲ့သည်။ မူလစုစည်းရာဒေသကို ခရိန်ဟုခေါ်ပြီး ယင်းမှကျော်လွန်၍ ချဲ့ထွင်ရာဒေသကို တိုက်ဟုခေါ်သည်။ အနော်ရထာသည် ပုဂံကို အုပ်ချုပ်ရေးဗဟိုဌာနအဖြစ်ပြုလုပ်ပြီး နိုင်ငံတော်အဖြစ် တည်ဆောက်နိုင်ခဲ့သည်။ ၎င်းမင်းလက်ထက်တွင် အုတ်ခွက်ဘုရားများ သွန်းလုပ်လှူဒါန်းခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝန်း စည်းရုံးသိမ်းပိုက်သောအရပ်၌ အနိရုဒ္ဓအမည်ပါသော အုတ်ခွက်ဘုရားများကို တွေ့ရသည်။ အနိရုဒ္ဓတံဆိပ်ခတ်နှိပ်ထားသော အုတ်ခွက်ဘုရားများကို မြောက်ဘက်ရွှေလီမြစ်ကမ်းရှိ ငအိုရွာ၊ တကောင်း၊ ပုဂံ၊ မိတ္ထီလာ၊ မင်းဘူး၊ ပြည် စသည်တို့၌တွေ့ရပြီး တောင်ဘက်တွင် တံတေးနှင့် တနင်္သာရီဒေသ မြိတ်မြို့တွင်လည်း တွေ့ရသည်။ အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းသွင်းပြီးနောက် မွန်တို့ နှင့် အဆက်အသွယ်ပိုမိုများပြားလာပြီး မွန်တို့ထံမှ ယဉ်ကျေးမှုများကို ရရှိခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ပထမဆုံး ပင်လယ်ထွက်ပေါက်ရ၍ အိန္ဒိယ၊ သီဟိုဠ် စသော ဒေသတို့နှင့် ဆက်ဆံခွင့်ရခဲ့သည်။

ပုံ(၂) သရပါတံခါး

ကျန်စစ်သားမင်းလက်ထက်တွင် ဆည်မြောင်းကန်ချောင်းများ တူးဖော်ပေးခြင်း၊ ပိဋကတ်တော်များကို ကူးယူစေခြင်း၊ ဗုဒ္ဓဂယာသို့ တမန်စေလွှတ်ခြင်း၊ သံဃာများအား ကျောင်းအစရှိသည်များ ထောက်ပံ့ခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ဤမိတ်တော်ရှင် ခေါ် နရသူလက်ထက်၌ သီဟိုဠ်နှင့် မသင့်မမြတ်ဖြစ်ကာ စစ်ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ သီဟိုဠ်နှင့်စစ်ဖြစ်ပြီးနောက် နရပတိစည်သူလက်ထက်တွင် သလင်ကြေ ခေါ် ဆလန်အင်္ဂုကို သိမ်းပိုက်နိုင်ပြီး ပုဂံနိုင်ငံတော်သည် အရှေ့အနောက် ကုန်သည်ရေးကြောင်းလမ်းကို စိုးမိုးနိုင်ခဲ့သည်။ ကျစွာမင်းလက်ထက်တွင် နိုင်ငံတစ်ဝန်း စနစ်ကျသော အုပ်ချုပ်ရေးထူထောင်ရန် အမိန့်ပြန်တမ်းများ ထုတ်ပြန်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ သာသနာကို မြေလှူမှုများ လာသောကြောင့် သာသနာမြေ တိုးလျက်ရှိရာ မင်း၏ဘဏ္ဍာလျော့နည်းရသည်သာမက ပုဂံနိုင်ငံတော်၏ အင်အားလည်း တဖြည်းဖြည်း ကျဆင်းလာခဲ့ရသည်။

အဓိကအချက်များ

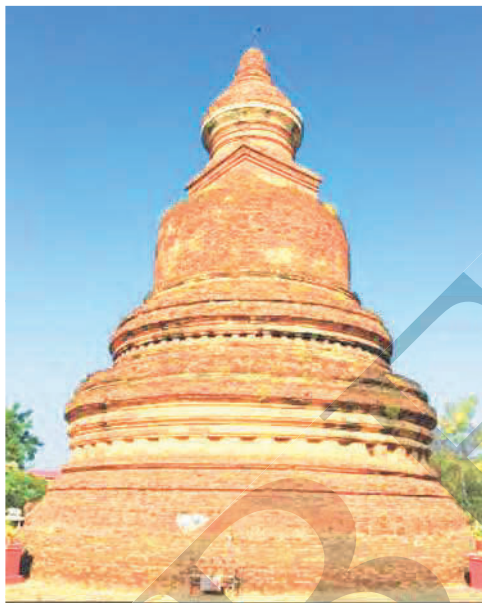
- ◆ ပုဂံမြို့ကို စတင်တည်ထောင်သူ သမုဒ္ဒရာဇ်မင်းသည် သရေခေတ္တရာမင်းဆက်မှ ဆင်းသက်လာသူဟု မှန်နန်းရာဇဝင်တွင် ဖော်ပြထားခြင်း။
- ◆ သမုဒ္ဒရာဇ်မင်းသည် ရွာပေါင်း ၁၉ ရွာကို စုစည်း၍ ပုဂံကို တည်ထောင်ခြင်း။
- ◆ ကျောက်စာအထောက်အထားအရ ပုဂံပြည်ကို ထီးနန်းစိုးစံခဲ့သော မင်း ၁၄ ပါး ရှိခြင်း။
- ◆ မြန်မာတို့သည် အေဒီ ၉ ရာစုတွင် ကျောက်ဆည်ဒေသသို့ ဦးစွာဝင်ရောက်နေထိုင်ခဲ့ပြီး ထိုမှတစ်ဆင့် မင်းဘူးဒေသကို ဝင်ရောက်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ပုဂံနိုင်ငံတော်၏အမည်ကို အရိမဒ္ဒနပူရပြည်ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့ခြင်း။
- ◆ ၁၁ ရာစုတွင် မြန်မာတို့သည် ခရိုင်(ခရိုင်)နှင့် တိုက်မှကျော်၍ နိုင်ငံအဖြစ် တည်ဆောက်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ အနော်ရထာသည် ပုဂံကို အုပ်ချုပ်ရေးဗဟိုဌာနအဖြစ်ပြုလုပ်ပြီး နိုင်ငံတော်အဖြစ် တည်ဆောက်နိုင်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းသွင်းပြီးနောက် မွန်တို့နှင့် အဆက်အသွယ် ပိုမိုများပြားလာပြီး မွန်တို့ထံမှ ယဉ်ကျေးမှုများကို လက်ခံရရှိခြင်း။
- ◆ ပထမဆုံး ပင်လယ်ထွက်ပေါက်ရ၍ အိန္ဒိယ၊ သီဟိုဠ် စသော ဒေသတို့နှင့် ဆက်ဆံခွင့်ရခဲ့ခြင်း။
- ◆ သလင်ကြေ ခေါ် ဆလန်အင်္ဂုကို သိမ်းပိုက်နိုင်ပြီး ပုဂံနိုင်ငံတော်သည် အရှေ့အနောက် ကုန်သည်ရေးကြောင်းလမ်းကို စိုးမိုးနိုင်ခဲ့ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ ပုဂံမင်းနိုင်ငံတော် အင်အားကြီးနိုင်ငံအဖြစ် ပေါ်ထွန်းလာပုံကို ဆွေးနွေးပါ။

၁.၂။ ပုဂံခေတ်သာသနိကအဆောက်အအုံများ

ပုဂံခေတ်တွင်တွေ့ရသော သာသနိကအဆောက်အအုံများမှာ စေတီ၊ ဂူဘုရား၊ ပိဋကတ်တိုက်၊ ဓမ္မသာခေါ် တရားနာသူများလာရောက်ရာနေရာ၊ သိမ်၊ အုတ်ဇရပ်၊ ရေတွင်း၊ ရေကန်တို့ဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ် သာသနိကအဆောက်အအုံများတွင် စေတီနှင့် ဂူဘုရားဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိသည်။

ပုံ(၃) ပုဂံခေတ်စေတီ

ဂူဘုရားသည် အတွင်းပိုင်း၌ လှည့်ပတ်သွားလာ၍ ရသော်လည်း စေတီမှာ အပြင်မှသာ လှည့်ပတ်ဖူးမြော်နိုင်သည်။ ပုဂံခေတ်တွင် စေတီ၊ ဂူဘုရားတို့၌ ထီးတင်သည့်ခလေး မထွန်းကားသေးဘဲ ထိပ်ဆုံးတွင် ယခုခေတ် ငှက်ပျောဖူးဟုခေါ်သော အထွတ်ဖြင့်သာ အဆုံးသတ်ကြသည်။

ပုဂံခေတ်တွင် ဂူ၊ စေတီ၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းတို့ကို တည်ဆောက်လျှင် အုတ်တံတိုင်းတစ်ထပ် သို့မဟုတ် နှစ်ထပ်သင့်သလို ကာရံလေ့ရှိသည်။ ပူပြင်းသော အရပ်ဖြစ်သောကြောင့် မီးဘေးအန္တရာယ်ကို တားဆီးနိုင်ရန် ဆောက်လုပ်ခြင်းဖြစ်ပြီး တံတိုင်းမီးကာ ဟုခေါ်သည်။

ပုဂံဒေသတွင်ရှိသော ဂူဘုရားတို့ကို လူတို့က အုတ်၊ ကျောက်တို့ဖြင့် တည်ဆောက်ထားပြီး ဂူအမိုးပေါ်၌ ကွန်းထောင်နှင့် စေတီတည်ထားသည်။ ဂူဘုရားများကို ပန္နက်ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် တည်ဆောက်ကြသည်။ ဂူဘုရား၏အလယ်တွင် လေးထောင့်မဏ္ဍိုင်အုတ်တိုင်ကြီးရှိသည်။ မဏ္ဍိုင်အုတ်တိုင်ကြီး၏ တစ်ဖက်စီတွင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော် တစ်ဆူစီကို ဝင်ပေါက်လေးပေါက်အား မျက်နှာမူလျက်တည်ထားသည်။ ဝင်ပေါက် တစ်ပေါက်တည်းရှိသော တဝဂူရှိသကဲ့သို့ လေးမျက်နှာဂူ၊ ငါးမျက်နှာဂူတို့လည်းရှိသည်။ ပုဂံဒေသတွင် လေးမျက်နှာဂူကို အများဆုံးတွေ့ရသည်။

တဝဂ္ဂဘုရားများမှာ သေးငယ်သော အဆောက်အအုံများဖြစ်ပြီး စေတီကြီးများနှင့် ဂူဘုရားကြီးများ၊ ကျောင်းတိုက်ကြီးများ၏ ပရဝဏ်အနီးတွင် တည်ထားလေ့ရှိသည်။ လေးမျက်နှာဂူ ဘုရားမှာ ပွင့်တော်မူပြီးသော ဘုရားလေးဆူကို ရည်စူး၍ တည်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ငါးမျက်နှာဂူ ဘုရားမှာမူ နောင်ပွင့်မည့် အရိမေတ္တေယျဘုရားကိုပါ ထည့်သွင်း ပူဇော်ထားခြင်းဖြစ်သည်။

တရားကျင့်သောသူများ တရားကျင့် ရန် ဥမင်များကိုလည်း တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ကျောက်စာတွင် “ဥမင်၌ကိန်းဝပ်စံပယ်သော” ရဟန်းဟု ဖော်ပြပါရှိသဖြင့် ဥမင်များသည် ဝိပဿနာတရား ကျင့်ကြံ အားထုတ်ရန် နေရာဟု ဆိုနိုင်သည်။ ကျန်စစ်သားဥမင်၊ တရုတ်ပြေးဥမင်၊ နန္ဒမညာဥမင်၊ ကျောက်ဂူ ဥမင်၊ ငှက်ပစ်တောင်ဥမင်များသည် ပုဂံဒေသ တွင် ထင်ရှားသောဥမင်များဖြစ်သည်။

ပုံ(၄) ပုဂံခေတ်ဂူဘုရား

ပုံ(၅) ဥမင်အတွင်းဘက်ဖြပုံ

ပုဂံခေတ်တွင် စာသင်တိုက်ကြီးများရှိသကဲ့သို့ တောကျောင်းကဲ့သို့သော ကျောင်းငယ်များ လည်းရှိသည်။ ဆင်ဖြူရှင်ကျောင်းတိုက်၊ ဆုတောင်းပြည့်ကျောင်းတိုက်တို့သည် စာသင်တိုက်များ ဖြစ်ကြသည်။ ရှင်မဟာကဿပတောကျောင်း၊ အိုဆီတောကျောင်းတို့မှာ ပုဂံဒေသတွင်အရေးပါ သောတောကျောင်းများဖြစ်သည်။

ပုံ(၆) ပုဂံခေတ်ရဟန်းကျောင်းတိုက်

ပုဂံခေတ်တွင် ဒါယကာတစ်ဦးတည်းက ကျောင်းတိုက်ဝင်းကြီးတစ်ခုလုံးကို တည်ဆောက်လှူဒါန်းသည်လည်းရှိသည်။ ၁၂၂၃ တွင် အမတ်ကြီးအနန္တသူ တည်ဆောက်ခဲ့သော အနန္တသူကျောင်း ခေါ် လေးမျက်နှာကျောင်းတိုက်ကြီးသည် ရဟန်းများတရားအားထုတ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းရိပ်သာကြီးဖြစ်သည်။ လေးမျက်နှာ ကျောင်းတိုက်ကို အနန္တသူ(အနန္တသူရ)

က တံတိုင်းနှစ်ထပ် ကာရံပြီး တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ပထမတံတိုင်းအတွင်း၌ လေးမျက်နှာဂူဘုရား၊ တရားဟောဓမ္မသာ၊ ပိဋကတ်တိုက်၊ မဟာထေရ် သီတင်းသုံးရန် ကျောင်းကြီးကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းခဲ့သည်။ တံတိုင်းနှစ်ထပ်ကြားတွင် ရဟန်းများသီတင်းသုံးရန် ကျောင်း ၅၀ နီးပါးနှင့် ချက်ပြုတ်ရန် အုတ်ဇရပ်နှစ်ဆောင် ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ စေတီနှင့် ဂူဘုရားဟူ၍ရှိခြင်း။
- ◆ ဂူဘုရားသည် အတွင်းပိုင်း၌ လှည့်ပတ်သွားလာ၍ရသော်လည်း စေတီမှာ အပြင်မှသာ လှည့်ပတ်ဖူးမြော်နိုင်ခြင်း။
- ◆ စေတီ၊ ဂူဘုရားတို့တွင် ထီးတင်သည့်ဓလေ့ ပုဂံခေတ်တွင် မထွန်းကားသေးဘဲ အထွတ်ဖြင့်သာ အဆုံးသတ်ကြခြင်း။
- ◆ ဂူဘုရား၊ စေတီ တို့ကိုတည်ဆောက်လျှင် အုတ်တံတိုင်းတစ်ထပ် သို့မဟုတ် နှစ်ထပ် သင့်သလို ကာရံလေ့ ရှိခြင်း။
- ◆ ဂူဘုရားများ၏အလယ်တွင် လေးထောင့်မဏ္ဍိုင်အုတ်တိုင်ကြီးရှိခြင်း။
- ◆ ပုဂံဒေသတွင် လေးမျက်နှာဂူဘုရားကို အများဆုံးတွေ့ရခြင်း။
- ◆ ငါးမျက်နှာဂူဘုရားတွင် နောင်ပွင့်မည့် အရိမေတ္တယျဘုရားကိုပါ ထည့်သွင်းပူဇော်ခြင်း။
- ◆ ဥမင်များသည် ဝိပဿနာတရားကျင့်ကြံအားထုတ်ရန်နေရာဟု ဆိုနိုင်ခြင်း။
- ◆ အနန္တသူကျောင်းခေါ် လေးမျက်နှာကျောင်းတိုက်ကြီးသည် ရဟန်းများတရားအားထုတ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းရိပ်သာကြီးဖြစ်ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ပုဂံခေတ် သာသနိကအဆောက်အအုံအမျိုးအစားများကို ဖော်ပြရှင်းလင်းပါ။
- ၂။ ပုဂံခေတ် ဂူဘုရားများအကြောင်း မှတ်စုတိုရေးပါ။

၁.၃။ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ

ပုဂံခေတ်တွင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုများကို ဂူဘုရားများ အတွင်း၌ ထည့်သွင်းပူဇော်ရန် ထုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကို ပုဂံခေတ်က ‘ဘုရားဆင်းပု’ဟုခေါ်ပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ဆင်းတုဟု ပြောင်းလဲခေါ်ခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များ ပြုလုပ်ရာတွင် ရုပ်တော်မူ တင်ပျဉ်ခွေနှင့် လျောင်းတော်မူများ ပြုလုပ်ပူဇော်ကြသည်။ အများဆုံးမှာ တင်ပျဉ်ခွေဆင်းတုတော်များဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်တွင် အလှူရှင်အချို့က မိမိတို့အရပ်နှင့်တိုင်း၍ ဗုဒ္ဓဆင်းတုပြုလုပ်ပူဇော်ပြီး ထိုဆင်းတုကို ‘ရပ်တိုင်းဘုရား’ဟုခေါ်သည်။ အလှူရှင်၏အရပ်နှင့်သာမက ကိုယ်အလေးချိန်နှင့်တူအောင် ပြုလုပ်ပူဇော်သော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်ကို ‘ကိုယ်ရပ်တိုင်းဘုရား’ ဟုခေါ်သည်။

ပုံ(၇) ပုဂံရှိဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်တစ်ဆူ

ပုဂံခေတ် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ၏မျက်နှာတော်သည် နှာခေါင်းချွန်ပြီး ပေါ်လွင်မှုရှိသည်။ နှုတ်ခမ်းတော်မှာ အနည်းငယ်ပြုံးသယောင်ရှိပြီး မျက်လုံးတော်မှာ သစ်စေ့သဏ္ဍာန်ရှိသည်။ ကိုယ်လုံးတော်မှာ ဖြိုးမောက်ပြီး ဘယ်ဘက်ပခုံးတော်ကို သင်္ကန်းအခွေအလိပ်များနှင့် ဖုံးထားသည်။

ပုံ(၈) ရုပ်တော်မူဘုရား

ပုံ(၉) လျောင်းတော်မူဘုရား

ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များကို အုတ်၊ သဲကျောက်တို့ဖြင့် ထုလုပ်သည်။ သဲကျောက်ကို ပုဂံ အရှေ့တောင်ဘက်တွင်ရှိသော တုရင်းတောင်နှင့် သက်စိုးတောင်မှရရှိသည်။ သို့သော် သဲကျောက်ဆင်းတုတော်များမှာ အရေအတွက်နည်းပါးပြီး အုတ်ဆင်းတုတော်အရေအတွက်မှာ ပိုမိုများပြားသည်။ သစ်သားဖြင့်ထုလုပ်သော ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များလည်းရှိသည်။ စောမင်းလတ်ဘုရားတွင် ရွှေဖြင့်ထုလုပ်ထားသော ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ကို တွေ့ရသည်။

ပုဂံခေတ်၌ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ ထုလုပ်ရာတွင် မုဒြာ (လက်တော်ထားဟန်) ဆယ်မျိုးခန့် တွေ့ရသည်။ အများဆုံးထုလုပ်သော ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုများမှာ ဘူမိဖဿမုဒြာ (လက်မြေထိဟန်) ရုပ်ပွားဆင်းတုဖြစ်သည်။

အာသန (ခြေတော်ထားဟန်)တွင်လည်း ၈ မျိုး တွေ့ရသည်။ ပုဂံခေတ်တွင် ဈာနသန (တရားထိုင်ဟန်)ကို အများဆုံးတွေ့ရသည်။ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များကို ကြာပလ္လင်၊ ခြင်္သေ့ပလ္လင်၊ စိန်ကျောက်စိပ်ပလ္လင်များနှင့် တွဲဖက်၍ ထုလုပ်ကြသည်။

ပုဂံဒေသကို ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကြီး၏ ယူနက်စကို (UNESCO) အဖွဲ့က ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များကို ရုပ်တော်မူ၊ တင်ပျဉ်ခွေနှင့် လျောင်းတော်မူများ ထုလုပ်ပူဇော်ကြခြင်း။
- ◆ အများဆုံးမှာ တင်ပျဉ်ခွေဆင်းတုတော်များဖြစ်ခြင်း။
- ◆ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ၏ မျက်နှာတော်သည် နှာခေါင်းချွန်ပြီး ပေါ်လွင်မှုရှိခြင်း။
- ◆ နှုတ်ခမ်းတော်မှာ အနည်းငယ်ပြုံးသယောင်ရှိပြီး၊ မျက်လုံးတော်မှာ သစ်စေ့သဏ္ဍာန်ရှိခြင်း။
- ◆ ကိုယ်လုံးတော်မှာ ပြုံးမောက်ပြီး၊ ဘယ်ဘက်ပခုံးတော်ကို သင်္ကန်းအခွေအလိပ်များနှင့် ဖုံးထားခြင်း။
- ◆ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များကို အုတ်၊ သဲကျောက် တို့ဖြင့် ထုလုပ်ခြင်း။
- ◆ မုဒြာ (လက်တော်ထားဟန်) ဆယ်မျိုးခန့် တွေ့ရခြင်း။
- ◆ အာသန (ခြေဟန်)တွင်လည်း ၈ မျိုးတွေ့ရခြင်း။

🗨️ 🔍 📖 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ ပုဂံခေတ် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ ထုလုပ်ဟန်ကို အကဲဖြတ်ပါ။

၁.၄။ အနုပညာလက်ရာအဆင်တန်ဆာများ

ပုဂံခေတ်အဆောက်အအုံများကို ဗိသုကာလက်ရာအမျိုးမျိုးဖြင့် တည်ဆောက်ပြီး အနုပညာလက်ရာအဆင်တန်ဆာများ ထည့်သွင်းလေ့ရှိသည်။ စေတီ၊ ဂူ၊ ဘုရား တို့တွင်တွေ့ရသော အနုပညာလက်ရာအဆင်တန်ဆာများမှာ (၁) နံရံဆေးရေးပန်းချီနှင့် အင်္ဂါတေပန်းလက်ရာများ (၂) စဉ့်သုတ်ရုပ်ကြွများ (၃) ကျောက်စာ၊ မင်စာများဖြစ်သည်။

၁.၄.၁။ နံရံဆေးရေးပန်းချီနှင့် အင်္ဂါတေပန်းလက်ရာများ

နံရံဆေးရေးပန်းချီများကို ဂူဘုရားအတွင်းနံရံများတွင် ရေးထိုးထားသည်။ ပုဂံဂူဘုရားအတွင်းရှိ နံရံဆေးရေးပန်းချီ အမျိုးအစားကို လေးမျိုးခွဲနိုင်သည်။

ပထမအမျိုးအစားမှာ ဘုရားလောင်း၏ ဘဝဖြစ်စဉ်ဇာတ်တော်များကို ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုဇာတ်တော်များသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအား လမ်းညွှန်ပေးသောရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်သည်။

ဒုတိယအမျိုးအစားမှာ ဗုဒ္ဓဝင် (ဗုဒ္ဓပုဂ္ဂိုလ်) ခေါ် မြတ်စွာဘုရားအကြောင်းကို ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်သည်။ ဘုရားလောင်းဖွားမြင်ခန်း၊ တောထွက်ခန်း၊ ဘုရားပွင့်တော်မူခန်း၊ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုခန်းများကို နံရံတွင်ရေးဆွဲကြသည်။ ပုဂံဂူနံရံပေါ်မှ ဗုဒ္ဓဝင် (ဗုဒ္ဓပုဂ္ဂိုလ်) ဆေးရေးရောင်စုံအရုပ်များတွင် ပုဂံဝန်းကျင်မှ လူများ နေပုံ၊ စားပုံ၊ မြူးထူးပုံ၊ ဝိပဿနာပွားပုံများကို ပန်းချီဆရာက ထည့်သွင်းရေးဆွဲခြင်းဖြစ်သည့်အတွက် ပုဂံခေတ်လူမှုဘဝ သွင်ပြင်လက္ခဏာအဖြစ် မြင်နိုင်သည်။

ပုံ(၁၀) နံရံဆေးရေးပန်းချီ

တတိယအမျိုးအစားမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာတစ်ခုခုကို ရည်ညွှန်းဖော်ပြသော ပန်းချီများဖြစ်သည်။ နှစ်ကျိပ်ရှစ်ဆူဘုရား၊ ဗောဓိသတ္တဘုရားလောင်း၊ ဗုဒ္ဓသာသနာ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိလာပုံ၊ ကောသလမင်းအိပ်မက်တစ်ဆယ့်ခြောက်ချက် စသည်တို့ကို ရေးဆွဲသည့်အပြင် အလှူအတန်းပေးနေပုံမျိုးကိုလည်း ရေးဆွဲထားသည်။

စတုတ္ထအမျိုးအစားမှာ ပန်းအခွေအလိပ် ခြူးပန်းခြူးနွယ်များထဲတွင် တိရစ္ဆာန်များ၊ နတ်သိကြား၊ ဗြဟ္မာများက ဘုရားအား လာရောက်ပူဇော်ပုံကို ရေးဆွဲဖော်ပြကြသည်။ လှပတင့်တယ် အောင် ရေးဆွဲသည်ဆိုသော်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့အတွက် သာသနာကို ပိုမိုသက်ဝင်ယုံကြည်လာ စေရန် ဆွဲဆောင်နိုင်သောပန်းချီကားများ ဖြစ်သည်။

ပန်းချီရေးဆွဲရာတွင် အသုံးပြုသော ဆေးရောင်မျိုးစုံရှိပြီး သဘာဝအတိုင်းမြင်တွေ့ရသော အရောင်ကိုရအောင် ပန်းချီဆေးများကို ဖော်စပ်အသုံးပြုနိုင်သည်။ ရုပ်ပုံများ ကောက်ကြောင်းဆွဲရာ တွင် အရောင်အနုအရင့်ကို ထည့်သွင်းရေးဆွဲသည်။ ပန်းချီရေးစုတ်တံမှာ အလွန်သေးငယ်သော ကောက်ကြောင်းကိုပင် ရေးဆွဲနိုင်သည်။

ပုံ(၁၁) အင်္ဂတေပန်းလက်ရာ

စေတီ၊ ဂူဘုရားတို့၏ မုခ်ဝအပြင်ဘက်နှင့် အပေါ်စသည့်နေရာများတွင် နတ်ရုပ်များ၊ ဌာန၊ ခြင်္သေ့ပုံများ၊ ပန်းခွေ၊ ပန်းလိပ်များ၊ တိုင်ဖုံးပန်းများ၊ အချွန်ပုံသုံးထောင့်ပန်းများ၊ ဘီလူးပန်းဆွဲများ၊ နတ်ရှိခိုးအထိုင်ပန်းဆွဲများ၊ ကိန္နရာပန်းဆွဲနှင့် ဂဠုန်ပန်းဆွဲများကို အင်္ဂတေပန်းလက်ရာများဖြင့် ပုံဖော်ထားသည်။ အဆောက်အအုံ၏ ပြတင်းပေါက်များနှင့် ဘုရားပလ္လင်တံကဲများတွင် အင်္ဂတေပန်း များကို ထည့်သွင်းထားသည်။

၁.၄.၂။ စဉ်သုတ်ရုပ်ကြွများ

စေတီနှင့် ဂူဘုရားပတ်လည်တွင် စဉ်သုတ်ရုပ်ကြွများ ထည့်သွင်းပူဇော်ကြသည်။ ထိုရုပ်ကြွများမှာ ဂေါတမဗုဒ္ဓ၏ ဘဝဖြစ်တော်စဉ်ဆိုင်ရာဇာတ်တော်များ စဉ်သုတ်ရုပ်ကြွများဖြစ်ပြီး ၎င်းကို ၅၅၀ ဇာတ်ရုပ်ကြွများဟုခေါ်သည်။ ၅၅၀ ဇာတ်ရုပ်ကြွရှိသောစေတီများမှာ ဖက်လိပ်ဘုရား ၂ ဆူဖြစ်သည်။ ၅၅၀ ဇာတ်တော်ကို စေတီများတွင်ထည့်သွင်းရာ၌ ပစ္စယံအဆင့်ဆင့်တွင် ဇာတ်တစ်ခုလျှင် တစ်ချပ်နှုန်းဖော်ပြပြီး ဇာတ်ကြီးဆယ်ဘွဲ့ကို ရုပ်ကြွများဖြင့် ထည့်သွင်းထုလုပ်သည်။

ပုံ(၁၂) စဉ်သုတ်ရုပ်ကြွ

ဇာတ်ရုပ်ကြွများကို စဉ်အစိမ်းရောင်သုတ်ထားပြီး ဇာတ်အမည်များကို ပါဠိ၊ မွန်၊ မြန်မာဘာသာတို့ ဖြင့်ရေးထိုးကြသည်။

ဗုဒ္ဓဘဝဖြစ်တော်စဉ်ဇာတ်များအပြင် လူမှုရေးဆိုင်ရာ စဉ်သုတ်ရုပ်ကြွများလည်းရှိသည်။ ဗိုလ်တိုးနေသူနှင့် ကနေသူပုံပါသော စဉ်အစိမ်းရောင်ရောင်သုတ်ထားသည့် ရုပ်ကြွ၊ နတ်၊ ခြင်္သေ့၊ ငှက်၊ ကြာပန်းပုံများပါသော စဉ်သုတ်ရုပ်ကြွများကို တွေ့ရသည်။ စဉ်သုတ်အုတ်များဖြင့် တည်ထားသော စဉ်ပုထိုးများကို ငကျဲနားတောင်းနှင့် အလိုပြည့်ဘုရားအနီးရှိစေတီတွင်တွေ့ရသည်။

ပုံ(၁၃) ကျောက်စာတိုင်

၁.၄.၃။ ကျောက်စာ၊ မင်စာ

ပုဂံခေတ်ကျောက်စာများကို ပါဠိ၊ သက္ကတ၊ တမီးလ်၊ တရုတ်၊ ပျူ၊ မွန်၊ မြန်မာဘာသာတို့ဖြင့် ရေးထိုးထားသည်။ ကျောက်စာအများစုကို မြန်မာဘာသာဖြင့် ရေးထိုးထားသည်။ ၁၁၁၃ ခုနှစ်တွင် ရေးထိုးသော ရာဇကုမာရ်ကျောက်စာကို ပျူ၊ မွန်၊ ပါဠိ၊ မြန်မာ ဘာသာလေးမျိုးဖြင့် ရေးထိုးခဲ့သည်။

ကျောက်စာတိုင်များတွင် ကျောက်တုံး၊ ကျောက်ပြား ပေါ် မှတည်၍ နှစ်မျက်နှာထိုးကျောက်ချပ်နှင့် လေးမျက်နှာထိုး ကျောက်တိုင်ဟူ၍ ရှိသည်။ ကျောက်စာအများစုမှာ တစ် မျက်နှာတည်းရေးထိုးသော ကျောက်စာများဖြစ်သည်။ ပုဂံ ခေတ်ကျောက်စာ ရေးထိုးရာတွင် လေးထောင့်အက္ခရာများ ဖြင့် ရေးထိုးသည်။ ပုဂံခေတ်ကျောက်စာများတွင် ဘုရားတည်၊

ကျောင်းဆောက်၊ မြေလှူ၊ ကျွန်လှူ၊ မှတ်တမ်းများကို အဓိကထားရေးထိုးသည်။ အလှူရှင်များ၏ အမည်များတွင် မင်း၊ မိဖုရား၊ မင်းသား၊ မင်းသမီး၊ အမတ်၊ သေနာပတိ၊ သူဌေး၊ သူကြွယ်တို့၏ အမည်များကိုတွေ့ရသည်။ အလှူဒါနပြုသည့်နေ့ကို ကျောက်စာတွင် သက္ကရာဇ်ရေးထိုးဖော်ပြခဲ့ သည်။ သက္ကရာဇ်ရေးထိုးရာတွင် ခု၊ နှစ်၊ လ၊ ရက်၊ နေ့ အင်္ဂါငါးရပ် ပြည့်စုံအောင် ရေးထိုးလေ့ရှိ သည်။ နှစ်အမည်များကို နက္ခတ်တာရာအမည်များဖြင့် ဖော်ပြလေ့ရှိသည်။

နံရံမင်စာရှိ ထင်ရှားသောဘုရားများမှာ ခေမာဝရစေတီ၊ ငါးမျက်နှာ၊ စူဠာမဏိ၊ တောင်ဂူနီ၊ မြောက်ဂူနီ၊ သမုတိဘုရား၊ ကုသဘုရား၊ ဓမ္မရာဇိကတို့ဖြစ်သည်။ မင်စာများကို အနက်ရောင်၊ အနီ ရောင်ဖြင့် ရေးသားသည်။ ဘုရားတည်မှတ်တမ်းများ၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာမှတ်တမ်းများ၊ ဇာတာခွင်များကို ရေးသားလေ့ရှိသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ပုဂံဂူဘုရားအတွင်းရှိ နံရံဆေးရေးပန်းချီ အမျိုးအစားကို လေးမျိုးခွဲနိုင်ခြင်း။
- ◆ သဘာဝအတိုင်းမြင်တွေ့ရသော အရောင်မျိုးစုံကိုရအောင် ပန်းချီဆေးများကို ဖော်စပ်အသုံးပြုနိုင်ခြင်း။
- ◆ ရုပ်ပုံများကောက်ကြောင်းဆွဲရာတွင် အရောင်အနုအရင့် ထည့်သွင်းရေးဆွဲလေ့ရှိခြင်း။
- ◆ ပန်းချီရေးစုတ်တံမှာ သေးငယ်သည့် အရေးကြောင်းကိုပင် ရေးဆွဲနိုင်ခြင်း။
- ◆ နံရံမင်စာများတွင် ဘုရားတည်မှတ်တမ်းများ၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာမှတ်တမ်းများ၊ ဇာတာခွင်များကို ရေးသားလေ့ရှိခြင်း။
- ◆ အဆောက်အအုံအပြင်ဘက်၊ အဆောက်အအုံ၏ပြတင်းပေါက်များနှင့် ဘုရားပလ္လင်တံကဲများတွင် အင်္ဂတေပန်းများကို ထည့်သွင်းခြင်း။
- ◆ ကျောက်စာအများစုကို မြန်မာဘာသာဖြင့် ရေးထိုးခြင်း။
- ◆ ကျောက်စာရေးထိုးရာတွင် လေးထောင့်အက္ခရာများဖြင့် ရေးထိုးခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဘုရားတည်၊ ကျောင်းဆောက်၊ မြေလှူ၊ ကျွန်လှူမှတ်တမ်းများကို အဓိကထားရေးထိုးခဲ့ခြင်း။
- ◆ ကျောက်စာတွင် သက္ကရာဇ်ရေးထိုးရာ၌ ခု၊ နှစ်၊ လ၊ ရက်၊ နေ့ အင်္ဂါငါးရပ်ပြည့်စုံအောင် ရေးထိုးလေ့ရှိခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ပုဂံခေတ်အဆောက်အအုံများတွင်တွေ့ရသော အနုပညာလက်ရာအဆင်တန်ဆာအမျိုးမျိုး တို့အနက် အောက်ပါတို့အကြောင်းကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
(က)အင်္ဂတေပန်းလက်ရာများ (ခ) စဉ့်သုတ်ရုပ်ကြွများ (ဂ) ကျောက်စာ၊ မင်စာ
- ၂။ ပုဂံခေတ်နံရံဆေးရေးပန်းချီအကြောင်း တင်ပြဆွေးနွေးပါ။
- ၃။ ပုဂံခေတ်အနုပညာအဆင်တန်ဆာလက်ရာတို့၏ အဆင့်အတန်းကို ဝေဖန်ဆန်းစစ်ပါ။

အခန်း(၁)ပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

- ပုံ(၁) ပုဂံမူလ ၁၉ ရွာ မြေပုံ (ဦးဝင်းမောင် -တမ္ပဝတီ-ပုဂံ ၁၉ ရွာ ကွင်းဆင်းလေ့လာချက်စာတမ်း)
- ပုံ(၂) သရပတိခါး (ဒေါက်တာနန်းလှိုင်၊ ကထိက၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၃) ပုဂံခေတ်စေတီ (<https://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/Of/1c/ba/38/sapada-paya>) (၂၂-၁၀-၂၀၁၉)
- ပုံ(၄) ပုဂံခေတ် ဂူဘုရား (<https://www.google.com/search?safe=strict&client=firefox-b-d&biw=>) (၅-၃-၂၀၁၉)
- ပုံ(၅) ဥမင်အတွင်းဘက်ပြပုံ (ဒေါက်တာခင်သီတာ၊ ပါမောက္ခ(ဌာနမှူး)၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန် နိုင်ငံခြားဘာသာသင်တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၆) ပုဂံခေတ်ရဟန်းကျောင်းတိုက် (<https://www.google.com/search?safe=strict&client=firefox-b-d&biw=>) (၅-၃-၂၀၁၉)
- ပုံ(၇) ပုဂံရှိဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်တစ်ဆူ (ဒေါက်တာခင်သီတာ၊ ပါမောက္ခ(ဌာနမှူး)၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန် နိုင်ငံခြားဘာသာသင် တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၈) ရုပ်တော်မူဘုရား (ဒေါက်တာခင်သီတာ၊ ပါမောက္ခ(ဌာနမှူး)၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန် နိုင်ငံခြားဘာသာသင် တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၉) လျောင်းတော်မူဘုရား (ဦးကိုကိုတိုးလွင်သော်၊ ကထိက၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၁၀) နံရံဆေးရေးပန်းချီ (ဦးကိုကိုတိုးလွင်သော်၊ ကထိက၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၁၁) အင်္ဂတေပန်းလက်ရာ (ဦးကိုကိုတိုးလွင်သော်၊ ကထိက၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၁၂) စဉ့်သုတ်ရုပ်ကြွ (ဒေါက်တာမိုးမိုးသန်း၊ ပါမောက္ခ(ဌာနမှူး)၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၁၃) ကျောက်စာတိုင် (ဦးကိုကိုတိုးလွင်သော်၊ ကထိက၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကျော်သက်၊ ဒေါက်တာ၊ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း၊ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ဝင်းတိုးအောင် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၁၅။
- ၂။ တိုးလှ၊ ဒေါက်တာ၊ မြေပေါ်မြေအောက်ကျောက်စာမှတ်တမ်းများကပြောသော ရှေးဟောင်း မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း၊ တတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ၊ ၂၀၁၉။
- ၃။ တိုက်စိုး၊ ဗုဒ္ဓဘာသာအနုပညာနိဒါန်း၊ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ Quaility Publishing House, ၂၀၀၂။
- ၄။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ(MA. BL PhD. D.Lit (London)၊ မြန်မာ့ဗုဒ္ဓသာသနိကအနုပညာ လက်ရာ၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ဖိုးဝအောင်ဆက်၊ ၂၀၀၄။
- ၅။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ၊ ခေတ်ဟောင်းမြန်မာရာဇဝင်၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ၊ ၂၀၁၇။
- ၆။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ(MA. BL PhD. D.Lit (London)၊ အသစ်မြင်ဗမာ့သမိုင်း၊ ရန်ကုန်၊ သီရိဆွေစာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၀၇။
- ၇။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ (MA. BL. PhD. D.Lit (London)၊ ပုဂံခေတ်နိုင်ငံရေး၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ဖိုးဝအောင်ဆက်၊ ၂၀၀၅။
- ၈။ Hudson, Bob, *The Origins of Bagan*, Australia, University of Sydney, 2004.

အခန်း(၂)

အလယ်ခေတ်ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်

နိဒါန်း

- ဤသင်ခန်းစာတွင် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ခေတ်ဖြစ်သော မြောက်ဦးခေတ်နှင့် ညောင်ရမ်းခေတ် ၏ ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များနှင့် ဗိသုကာအနုပညာလက်ရာများအကြောင်းကို သင်ယူနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

- ညောင်ရမ်းခေတ် နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးနှင့်ပတ်သက်၍ သတ္တမတန်းတွင် သင်ယူလေ့လာပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- မြောက်ဦးခေတ် ရခိုင်ပဒေသရာဇ်မင်းများလက်ထက် နောက်ခံသမိုင်းကို သိရှိလာမည်။
- မြောက်ဦးခေတ်၏ဗိသုကာအနုပညာလက်ရာအဆင့်အတန်းများကို ဆွေးနွေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။
- ညောင်ရမ်းခေတ် နောက်ခံသမိုင်းနှင့် ဖိုးဝင်းတောင်နှင့် တိလောကဂူရုရရှိ ဗိသုကာအနုပညာလက်ရာ အဆင့်အတန်းများကို အကဲဖြတ်လာနိုင်မည်။
- သင်ကြားပြီးခဲ့သော ပုဂံယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်နှင့် အလယ်ခေတ်ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

၂.၁။ မြောက်ဦး

၂.၁.၁။ နောက်ခံသမိုင်း

ရခိုင်တွင် မြောက်ဦးကို မင်းစောမွန် (၁၄၃၀-၁၄၃၃)က ၁၄၃၀ ပြည့်နှစ်တွင် စတင်တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ဘစောဖြူမင်းလက်ထက်တွင် တဖြည်းဖြည်း အင်အားကောင်းလာရာ မင်းဘင် (၁၅၃၁-၁၅၅၃) လက်ထက်တွင် ဘင်္ဂလားနယ် ၁၂ မြို့မှ အခွန်ဆက်သလာသည်ထိ အင်အားကြီးမားခဲ့သည်။

မြောက်ဦးသည် စိုက်ပျိုးရေးထွန်းကားခဲ့သည့်အပြင် ၁၈ ရာစုထိ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အရေးပါသော ဆိပ်ကမ်းမြို့ဖြစ်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယ၊ ပါရှား၊ ဒတ်ချ်၊ ပေါ်တူဂီတို့နှင့် ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ခဲ့ကြသည်။ ဒဂုံများလည်း သွန်းလုပ်ခဲ့သည်။ စီးပွားရေးကောင်းမွန်၍ နိုင်ငံသားတို့ ကြွယ်ဝချမ်းသာခဲ့ကြသည်။

မြောက်ဦးတွင် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ထွန်းကားခဲ့သည့်အတွက် စိုးစံခဲ့သော မင်းများနှင့် မင်းမှုထမ်းများ၊ ပြည်သူများက စေတီပုထိုး ကျောင်းကန်များစွာ ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီး၊ ကိုးသောင်းပုထိုးတော်ကြီး၊ ထုက္ကန်သိမ်ပုထိုးတော်ကြီး၊ အံတော်သိမ်ပုထိုးတော်ကြီးများတွင် မြောက်ဦး၏ ဗိသုကာအနုပညာလက်ရာအဆင့်အတန်း မြင့်မားမှုကို ထင်ရှားစွာ တွေ့မြင်နိုင်သည်။

အဓိကအချက်များ

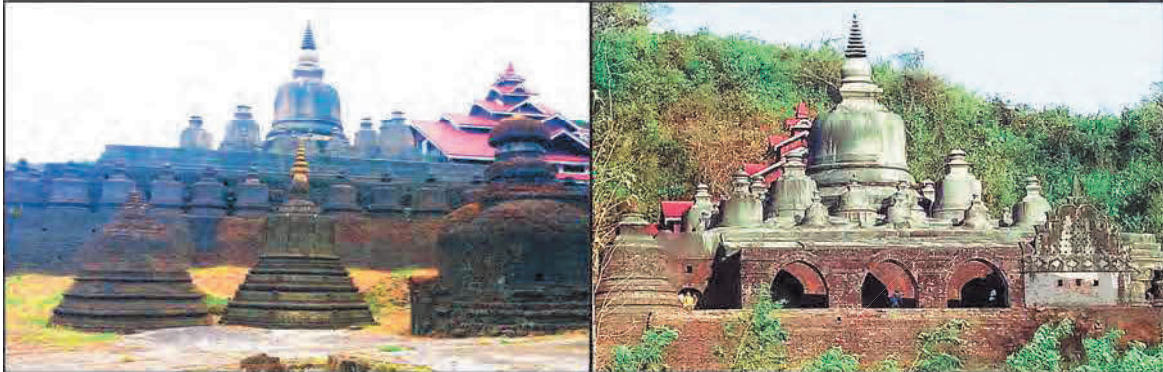
- ◆ ၁၄၃၀ ပြည့်နှစ်တွင် မြောက်ဦးကို ဘုရင်မင်းစောမွန်က တည်ထောင်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ မင်းရာဇာကြီးလက်ထက်တွင် မြောက်ဦးသည် ဘင်္ဂလားမှ မုတ္တမပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းအထိ ဩဇာအာဏာပျံ့နှံ့ခဲ့ခြင်း။
- ◆ စိုက်ပျိုးရေးထွန်းကား၍ အရေးပါသော ဆိပ်ကမ်းမြို့တစ်မြို့ဖြစ်ခြင်း။
- ◆ မြောက်ဦးတွင် မင်းနှင့် ပြည်သူများက စေတီပုထိုး ဘုရားကျောင်းကန် များစွာဆောက်လုပ်လှူဒါန်းခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဒဂုံများသွန်းလုပ်ခဲ့ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ မြောက်ဦး၏ နောက်ခံသမိုင်း အခြေအနေများကို အကဲဖြတ်ပါ။

၂.၁.၂။ ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီး

ပုံ(၁) ရန်အောင်ဇေယျ (ခေါ်) ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီး

ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီးကို ဘုရင်မင်းဘင်က ၁၅၃၅ ခုနှစ်မှ ၁၅၃၆ ခုနှစ်အတွင်း တည်ထားခဲ့သည်။ ရုပ်တု ရှစ်သောင်းလေးထောင်ကို ထည့်သွင်းလှူဒါန်းထားသဖြင့် ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီးဟူ၍လည်းကောင်း၊ ရန်အားလုံးကို အောင်မြင်ခြင်း အထိမ်းအမှတ်အဖြစ် တည်ဆောက်ခဲ့သည့်အတွက် ရန်အောင်ဇေယျပုထိုးတော်ကြီးဟူ၍လည်းကောင်းခေါ်တွင်ခဲ့သည်။ ပုထိုးတော်ကြီးအလယ်ဗဟိုတွင် ခန်းမကြီးတစ်ခုရှိပြီး စင်္ကြံသုံးခုဖြင့်ပတ်ထားသည်။ ထိုစင်္ကြံလမ်းများတွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များ၊ နတ်ဒေဝါရုပ်တုများ၊ ၅၅၀ နိပါတ်တော်များနှင့် တိရစ္ဆာန်ရုပ်များ တွေ့ရသည်။ ထို့ပြင် ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုကို ဖော်ညွှန်းထားသော ရခိုင်တူရိယာတီးမှုတ်နေဟန်၊ စည်တော်တီးဟန်၊ ဆီမီးခွက် ကဟန်များနှင့် ကျင်ကိုင်ဟန်၊ သိုင်းကစားနေဟန်များ ထွင်းထုထားသည့် ရုပ်ကြွများလည်း ရှိသည်။ လိုဏ်ပတ်လမ်း၏ ပေါင်းမိုးများကို သပ်စီပေါင်းကူးစနစ်ဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားပြီး အလင်းရောင်နှင့် လေဝင်လေထွက် ကောင်းမွန်စေရန် အပေါက်ငယ်များ ဖောက်လုပ်ထားသည်။

ပုထိုးတော်ကြီးကို အောက်ခံလိုဏ်ပေါ်တွင် ပင်မစေတီကြီးတစ်ဆူ၊ အရံစေတီ ၂၆ ဆူဖြင့် တည်ဆောက်ထားသည်။ စေတီပုံသဏ္ဍာန်မှာ ခေါင်းလောင်းမှောက်ပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်သည်။ ပုထိုးတော်ကြီးကို ကျောက်ညိုကျောက်တုံးကြီးများဖြင့် ဝက်ပါသဖွယ် လိုဏ်ဂူ ၅ ထပ်ဖြင့် တည်ဆောက်ထားသည်။ ပုထိုးတော်ကြီး၏ အနောက်ဘက်တွင် မြောက်ဦးခေတ်ဘုရင်တို့ တရားနာယူသော အဆောင်တစ်ခုနှင့် ဥပုသ်တော်ဆောင်ရှိသည်။ ပုထိုးတော်ကြီး၏ တောင်၊ မြောက်နှင့် အနောက်ဘက် အုတ်တံတိုင်းများပေါ်တွင် အရံစေတီငယ် ၃၆ ဆူရှိသည်။ စေတီရံ တစ်ဆူနှင့်တစ်ဆူ အကြားတွင် ကျောက်ပြားတစ်ချပ်စီ စိုက်ထူထားပြီး ကျောက်ပြား မျက်နှာပြင်များတွင် နိပါတ်တော်လာဇာတ်ကွက်အချို့ကို ရုပ်လုံးရုပ်ကြွများဖြင့် ထွင်းထုထားသည်။ ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီးတွင် မြောက်ဦးခေတ်ရခိုင်တို့၏ ထင်ရှားသော ကျောက်ဆစ်လက်ရာများကို တွေ့ရသည်။

ပုံ(၂) ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီးလိုက်အတွင်းရှိဘုရားများနှင့်ကျောက်ဆစ်ရုပ်လုံးရုပ်ကြွများ

ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီးတွင် အေဒီ ၈ ရာစုခန့်က ဝေသာလီဘုရင် အာနန္ဒစန္ဒြာမင်းကြီး ရေးထိုးခဲ့သော ကျောက်စာတိုင်ရှိသည်။ ယင်းကျောက်စာတိုင်တွင် စန္ဒြာမင်းဆက်များ၏ အုပ်ချုပ်ပုံ၊ အလှူပြုပုံများကို သက္ကတဘာသာဖြင့် ရေးထိုးမှတ်တမ်းတင်ထားသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီးကို ဘုရင်မင်းဘင်က ၁၅၃၅ ခုနှစ်မှ ၁၅၃၆ ခုနှစ်အတွင်း တည်ထားခဲ့ခြင်း။
- ◆ ရုပ်တု ရှစ်သောင်းလေးထောင်ကို ထည့်သွင်းလှူဒါန်းထားသဖြင့် ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီးဟု ခေါ်ခြင်း။
- ◆ ပုထိုးတော်ကြီး၏အတွင်းရှိ စင်္ကြံလမ်းများတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် သက်ဆိုင်သော ရုပ်တုများ အပြင် ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုကို ဖော်ညွှန်းထားသော ရုပ်တုများလည်း တွေ့ရှိရခြင်း။
- ◆ ပုထိုးတော်ကြီး၏ အုတ်တံတိုင်းပေါ်ရှိ စေတီငယ်များအကြားရှိ ကျောက်ပြားများပေါ်တွင် နိပါတ်တော်လာဇာတ်ကွက်အချို့ကို ရုပ်လုံးရုပ်ကြွများ ထွင်းထုထားခြင်း။
- ◆ အာနန္ဒစန္ဒြာမင်းကြီး ရေးထိုးခဲ့သော ကျောက်စာတိုင်ရှိခြင်း။

🗨️ 🔍 📖 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီးတွင်တွေ့ရှိရသော ဗိသုကာအနုပညာအဆင့်အတန်းကို အကဲဖြတ်ပါ။

၂.၁.၃။ ကိုးသောင်းပုထိုးတော်ကြီး

ကိုးသောင်းပုထိုးတော်ကြီးကို ဘုရင်မင်းဘင်၏သားတော် မင်းတိက္ခာက ၁၅၅၃ ခုနှစ်တွင် တည်ထားခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော် ကိုးသောင်းကို ထုလုပ်ပူဇော်ထားသဖြင့် ကိုးသောင်းပုထိုးတော်ကြီးဟု ခေါ်သည်။

ကိုးသောင်းပုထိုးတော်ကြီးသည် ထုထည်ကြီးမားပြီး သပ်စီပေါင်းမိုးကျောက်လိုက်ပတ်များဖြင့် တည်ဆောက်ထားသည်။ လိုက်ပါရှိသော ပုထိုးတော်ကြီးများတွင် အကြီးဆုံးပုထိုးတော်ကြီး ဖြစ်သည်။ ပုထိုးတော်ကြီး၏ အရှေ့ဘက်တွင် ရင်ပြင်တော်ပေါ်သို့ တက်ရောက်သည့် ကျောက် လှေကား ရှိသည်။ ကျန်အနားသုံးဖက်ကို ကျောက်တုံးများဖြင့် အဆင့်ဆင့်တည်ဆောက်ထားသည်။ ပုထိုးတော်ကြီးတွင် ပစ္စယံ ငါးဆင့်၊ လိုက်ပတ်လမ်း နှစ်ထပ်ရှိပြီး ထိုအပေါ်၌ စေတီတော်ကြီး တစ်ဆူတည်ရှိသည်။ အလယ်ရင်ပြင်တွင် စေတီတော်ကြီးတစ်ဆူ တည်ထားပြီး လိုက်ပတ်လမ်း၌ ပေါင်းမိုးများရှိသည်။

ပုံ(၃) ကိုးသောင်းပုထိုးတော်ကြီး

စေတီတော်အောက်ခြေ ရင်ပြင်ပတ်လည်တွင် စဉ့်ရောင်စုံပန်းကွက်လက်ရာများ တွေ့ရှိရသည်။ အပေါ်လိုက်ပတ်လမ်း နံရံများ၌ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ရုပ်ကြွများ တွေ့ရှိရသည်။ အပေါ်ရင်ပြင်သို့ တက်လမ်းတွင် ဒွါရပါလနှင့် ဘီလူးရုပ်ကြွများကို နံရံ၌ ထွင်းထုထားသည်။ အောက်လိုက်ပတ်လမ်း နံရံများတွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ရုပ်ကြွများရှိသည်။ လိုက်ပတ်လမ်းအောက်ခြေတွင် ကြာမှောက် ကြာလန်များဖြင့် ထုဆစ်ထားသော ကျောက်ဆစ်ပလ္လင်များပေါ်တွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ကြီးများ ထုဆစ်ထားသည်။

ပုထိုးတော်ကြီးသည် အမြင့်ပေ ၃၀ ခန့်ရှိသည်။ ကိုးသောင်းပုထိုးတော်ကြီးကို အချိန်တိုအတွင်း တည်ဆောက်ခဲ့သည့်အတွက် အောက်ခြေမခိုင်မာ၍ တာရှည်မခံဘဲ ပြိုကျပျက်စီးခဲ့ရသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ကိုးသောင်းပုထိုးတော်ကြီးကို ဘုရင်မင်းဘင်၏ သားတော် မင်းတိက္ခာက ၁၅၅၃ ခုနှစ်တွင် တည်ထားခဲ့ခြင်း။
- ◆ လိုဏ်ပါရှိသော ပုထိုးတော်ကြီးများတွင် အကြီးဆုံးပုထိုးတော်ကြီးဖြစ်ခြင်း။
- ◆ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ကိုးသောင်းကို ထုလုပ်ပူဇော်ထားသဖြင့် ကိုးသောင်းပုထိုးတော်ကြီးဟု ခေါ်ခြင်း။
- ◆ အချိန်တိုအတွင်း တည်ဆောက်ခဲ့သောကြောင့် တာရှည်မခံဘဲ ပြိုကျပျက်စီးခဲ့ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ ကိုးသောင်းပုထိုးတော်ကြီး၏ ဗိသုကာလက်ရာအဆင့်အတန်းကို ဆန်းစစ်ဝေဖန်ပါ။

၂.၁.၄။ ထုက္ကန်သိမ်ပုထိုးတော်ကြီး

ထုက္ကန်သိမ်ပုထိုးတော်ကြီးကို ဘုရင်မင်းဖလောင်းက ၁၅၇၁ ခုနှစ်တွင် တည်ထားခဲ့သည်။ ထုက္ကန်သိမ်ပုထိုးတော်ကြီးသည် ထုထည်ကြီးမားပြီး လိုဏ်ပတ်လမ်း နှစ်ထပ်ပါရှိသည်။ လိုဏ်ပတ်လမ်းများ၏အပေါ်တွင် ပင်မစေတီကြီးတစ်ဆူနှင့် ထောင့်လေးထောင့်တွင် စေတီငယ် လေးဆူရှိသည်။ ပုထိုးတော်ကြီးနှင့်တစ်ဆက်တည်း အနောက်ဘက်တွင် အမိုးခုံးဖြင့် တည်ဆောက်ထားသော ဘုရင့်ဥပုသ်ဆောင်ရှိသည်။ ပုထိုးတော်ကြီးကို ကျောက်ပြားခင်း၊ ကျောက်ပြားမိုးသည့် သပ်စီပေါင်းခုံးစနစ်ဖြင့် တည်ဆောက်ထားသည်။

ပုထိုးတော်ကြီး၏လိုဏ်ပတ်လမ်းမှာ အဝတွင်ကျဉ်း၍ အတွင်းဘက်တွင် ကျယ်ဝန်းသည်။ လိုဏ်ပတ်လမ်း၏နံရံတွင် အလင်းပေါက်များရှိသည်။ လိုဏ်ပတ်လမ်း လက်ဝဲ လက်ယာနံရံ တစ်လျှောက်ရှိ မုခ်ကပ်များတွင် ဆင်းတုတော်များ ထုလုပ်ထားသည်။ ဆင်းတုတော်များ၏ လက်ဝဲ လက်ယာတွင် ဘုရင်မင်းမှုထမ်းများ၊ ရာထူးအဆင့်လိုက် ဇနီးမောင်နှံတို့၏ရုပ်ကြွများကို ထုဆစ်ထားသည်။ မြောက်ဦးခေတ်၏ ဆင်ယင်ထုံးစံမှုများကို ထိုရုပ်ကြွများတွင် တွေ့နိုင်သည်။

ပုံ(၄) ထုက္ကန်သိမ်ပုထိုးတော်ကြီး

လိုဏ်ပတ်လမ်းအလယ်တွင် ခန်းမကြီးတစ်ခုရှိပြီး စေတီတော်ကြီး၏အောက်တွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ကြီးတစ်ဆူရှိသည်။ အရှေ့ဘက်လှေကား လက်ဝဲဘက်တွင် ရခိုင်ဗျာလ်ရုပ်၊ နတ်ရုပ်များ ထုဆစ်ထားသော ကျောက်တုံးရှည်ကြီးတစ်တုံးရှိသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ထုက္ကန်သိမ်ပုထိုးတော်ကြီးကို ဘုရင်မင်းဖလောင်းက ၁၅၇၁ ခုနှစ်တွင် တည်ထားခဲ့ခြင်း။
- ◆ ပုထိုးတော်ကြီး၏ လိုဏ်ပတ်လမ်းအတွင်းတွင် မြောက်ဦးခေတ် ဆင်ယင်ထုံးဖွဲ့မှုကို ပုံဖော်ထားသည့် ရုပ်ကြွများ တွေ့ရှိနိုင်ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ ထုက္ကန်သိမ်ပုထိုးတော်ကြီး၏ ဗိသုကာအနုပညာလက်ရာများအကြောင်းကို ဆွေးနွေးပါ။

၂.၂။ ညောင်ရမ်းခေတ်

၂.၂.၁။ နောက်ခံသမိုင်း

ဘုရင့်နောင်ကျော်ထင်နော်ရထာ (၁၅၅၁-၁၅၈၁) တည်ထောင်ခဲ့သော ဟံသာဝတီဧကရာဇ် နိုင်ငံသည် ၎င်းကိုဆက်ခံသော သားတော်နန္ဒဘုရင်လက်ထက်တွင် ပြိုကွဲခဲ့သည်။ ထိုအခြေအနေ တွင် ဘုရင့်နောင်ကျော်ထင်နော်ရထာ၏သားတော် ညောင်ရမ်းမြို့စား မင်းရဲရန္တမိတ်သည် ညောင်ရမ်းမြို့ကို အခိုင်အမာပြုပြီး ညောင်ရမ်းနှင့် အင်းဝမြို့အကြားရှိ ရွာများကို သိမ်းသွင်းပြီး အင်းဝမြို့ဟောင်းနေရာတွင် မြို့သစ်ကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ညောင်ရမ်းမင်းသည် မိုးကောင်း၊ မိုးမိတ်၊ သိန္နီ ကို ချီတက်သိမ်းယူခဲ့သည်။ သိန္နီကို သိမ်းယူပြီး နေပြည်တော်သို့ အပြန်လမ်း ခရီးတွင် ညောင်ရမ်းမင်း နတ်ရွာစံသဖြင့် သားတော်မဟာဓမ္မရာဇာ (အနောက်ဘက်လွန်မင်း) ထီးနန်းတက်ခဲ့သည်။

အနောက်ဘက်လွန်မင်းလက်ထက်တွင် နိုင်ငံတော်သည် မြောက်ဘက်တွင် ဗန်းမော်၊ တောင်ဘက်တွင် ထားဝယ်၊ အရှေ့ဘက်တွင် ပင်းယ၊ အနောက်ဘက်တွင် ရခိုင်ရိုးမအထိ ကျယ်ဝန်း ခဲ့သည်။ အနောက်ဘက်လွန်မင်းကို ညီတော် သတိုးဓမ္မရာဇာ (သာလွန်မင်း) (၁၆၂၉-၁၆၄၈) က ဆက်ခံခဲ့သည်။ သာလွန်မင်းလက်ထက်တွင် နိုင်ငံတော်အေးချမ်းသာယာရေးကို အလေးထား ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အခွန်တော်စစ်တမ်းကောက်ယူခြင်း၊ လူဦးရေစာရင်းကောက်ယူခြင်း၊ အုပ်ချုပ် ရေးကို စနစ်တကျပြုပြင်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

သာလွန်မင်းနောက်ပိုင်း ဆက်ခံသောမင်းများလက်ထက်တွင် နိုင်ငံတော်သည် တဖြည်းဖြည်း အင်အားဆုတ်ယုတ်လာခဲ့သည်။ မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိမင်းလက်ထက်တွင် မဏိပူရ ကသည်းတို့၏ ထိပါးကျူးကျော်မှု၊ မတ္တရာအုတ်ဖိုသားတို့၏ ပုန်ကန်မှု၊ ဟံသာဝတီသားတို့ ထိုးစစ်ဆင်မှုများကို ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်။ ၂၁ မတ်လ ၁၇၅၁ ခုနှစ်တွင် မင်း၊ မိဖုရား၊ သားတော်၊ သမီးတော် နောက်လိုက် နောက်ပါများအား ဟံသာဝတီသို့ ခေါ်ဆောင်သွားခြင်းဖြင့် ညောင်ရမ်းခေတ် ပျက်သုဉ်းခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ဟံသာဝတီကေရာဇ်နိုင်ငံတော် ပြိုကွဲပြီးနောက် ညောင်ရမ်းမြို့စား မင်းရဲရန္တမိတ်က ညောင်ရမ်း မင်းဆက်ကို တည်ထောင်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ညောင်ရမ်းမင်း၊ အနောက်ဘက်လွန်မင်းနှင့် သာလွန်မင်းတို့လက်ထက်တွင် နိုင်ငံအင်အား ကောင်းစေရန် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ အခွန်တော်စစ်တမ်းကောက်ယူခြင်း၊ လူဦးရေစာရင်းကောက်ယူခြင်း၊ အုပ်ချုပ်ရေးကို စနစ်တကျ ပြုပြင်ဆောင်ရွက်ခြင်း။
- ◆ မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိမင်းလက်ထက်တွင် ညောင်ရမ်းခေတ်ပျက်သုဉ်းခြင်း။

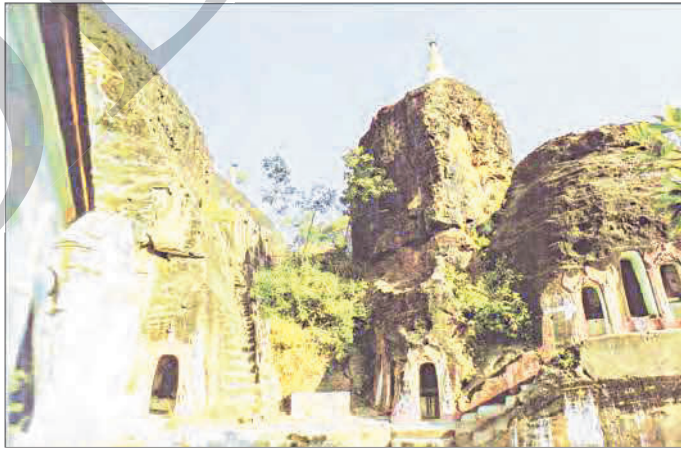

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ ညောင်ရမ်းခေတ်မင်းများ၏ နိုင်ငံအင်အားတောင့်တင်းလာစေရန်ကြိုးပမ်းမှုများကို ဆန်းစစ်ပါ။

၂.၂.၂။ ဖိုးဝင်းတောင်

ဖိုးဝင်းတောင်သည် စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီး၊ ယင်းမာပင်မြို့မှ ၇ မိုင်အကွာတွင် တည်ရှိသည်။ ဖိုးဝင်းတောင်ကို ဖိုလ်ဝင်တောင်၊ ရွှေဘတောင်၊ ဗိုလ်ဝန်းတောင်ဟုလည်း ခေါ်ဆိုကြသည်။ ဖိုးဝင်းတောင်တွင် ဂူဘုရားစေတီများစွာ တွေ့ရသည်။ ဖိုးဝင်းတောင်ရှိ ဂူဘုရားများတွင် ညောင်ရမ်းခေတ် နှောင်းပိုင်း၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်နှင့် ကိုလိုနီခေတ် အထောက်အထားများကို တွေ့ရသည်။

ပုံ(၅) ဖိုးဝင်းတောင်

ဖိုးဝင်းတောင်ရှိ ဂူဘုရားများတွင် သဘာဝဂူ၊ အနည်းငယ် ပြုပြင်ထားသောဂူ၊ လူတို့ ဖန်တီး တီထွင်ထုထားသောဂူဟူ၍ သုံးမျိုးတွေ့ရှိရသည်။ ဖိုးဝင်းတောင်ဒေသ၏ အထူးခြားဆုံး ယဉ်ကျေးမှု လက်ရာမှာ ကျောက်တုံးကြီးများကို ထွင်းထု၍ ဂူဘုရားများ တည်ဆောက်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဖိုးဝင်းတောင်ရှိ ဂူများကို ကျောက်များဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားသကဲ့သို့ အုတ်များဖြင့်လည်း တည် ဆောက်ထားသော အဆောက်အအုံများကို တွေ့ရသည်။ ဂူအတွင်းတွင် စင်္ကြံလမ်းများနှင့် စုပေါင်း တရားထိုင်သည့် ခန်းမများရှိသည်။ ယင်းဂူများမှာ ကျောက်တုံးကြီးများကို ထွင်းထုဆောက် လုပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဂူများမှာ အမြင့် ၁၀ ပေ မှ ၁၆ ပေ အထိရှိပြီး ၁၃ ပေ မှ ၂၀ ပေ အထိ ကျယ်ဝန်းသည်။ ဂူအတွင်းတွင် ကျောက်တိုင်များရှိပြီး ကျောက်တိုင်များတွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များ ထွင်းထုထားသည်။

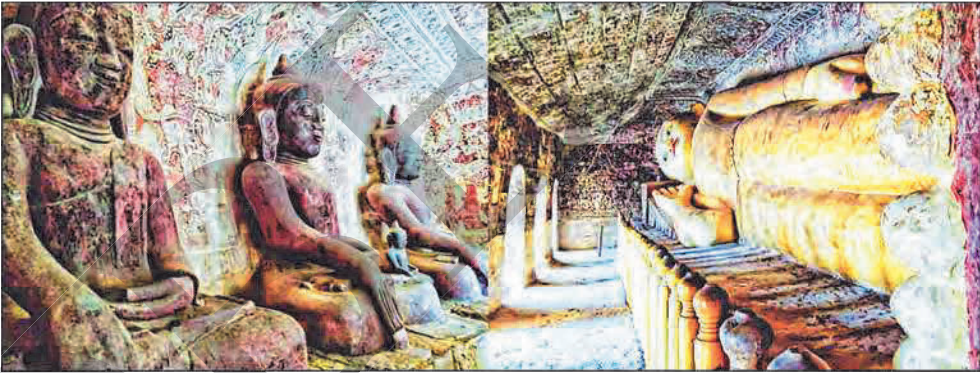
ပုံ(၆) ဂူအတွင်းရှိ ဆင်းတုတော်များနှင့် နံရံဆေးရေးပန်းချီများ

ဖိုးဝင်းတောင်ရှိ လိုက်ဂူနံရံများကို ပြေပြစ်အောင်ပြုလုပ်ပြီး ပန်းချီများ ရေးဆွဲထားသည်။ ဗုဒ္ဓဝင်နှင့် ငါးရာ့ငါးဆယ် နိပါတ်တော်များကို အများဆုံး ရေးဆွဲလေ့ရှိသည်။ အစောဆုံး တွေ့ရှိရ သော နံရံဆေးရေးပန်းချီကို ညောင်ရမ်းခေတ်နှောင်းပိုင်း တနင်္ဂနွေမင်းလက်ထက်က ရေးဆွဲခဲ့သည်။ သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား၏ ဘဝဖြစ်စဉ်၊ အတွင်းအောင်ခြင်းရှစ်ပါး၊ အပြင်အောင်ခြင်းရှစ်ပါးနှင့် မြတ်စွာ ဘုရားအား လူ၊ နတ်၊ ဗြဟ္မာတို့ ပူဇော်ကန်တော့နေဟန်များ ရေးဆွဲထားသည်။

ပန်းချီရုပ်ပုံများကို ရေးဆွဲရာ၌ အောက်ခံမျဉ်းများကို ဦးစွာရေးဆွဲပြီး ကောက်ကြောင်းဖြင့် ပုံဖော်ကာ ဆေးဖြည့်ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်သည်။ ဆေးရောင်ကို နီညိုရောင်၊ အဖြူရောင်၊ အဝါရင့်ရောင်နှင့် အစိမ်းရောင်တို့ကို အသုံးပြုသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အပြာရင့်ရောင်နှင့် အစိမ်းရင့်ရောင်တို့ကို

ထည့်သွင်းအသုံးပြုလာကြသည်။ ညောင်ရမ်းခေတ်နှောင်းပိုင်း ပန်းချီလက်ရာများတွင် လူသားတို့၏ နေထိုင်မှုစလေ့ကို ရေးဆွဲထားသောပုံများ၊ ခေတ်ကိုထင်ဟပ်ရေးဆွဲထားသော ပုံများတွေ့ရသည်။ ညောင်ရမ်းခေတ်တွင် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးရှိနေပြီဖြစ်သည့်အတွက် နိုင်ငံခြားသားများ၏ပုံကိုပါ ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

ဖိုးဝင်းတောင်တွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များကို ဂူနှင့်တစ်ဆက်တည်း ထွင်းထုလေ့ရှိသည့်အပြင် စကျင်ကျောက်၊ သစ်တို့ဖြင့်လည်း ထွင်းထုလေ့ရှိသည်။ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များကို ရုပ်တော်မူဟန်၊ လျောင်းတော်မူဟန်၊ တင်ပျဉ်ခွေထိုင်တော်မူဟန်နှင့် ပရိနိဗ္ဗာန်စံဟန်များကို ထုလုပ်ကြသည်။ ဖိုးဝင်းတောင်ရှိ အချို့သောဆင်းတုတော်များတွင် ရက်စွဲများ အတိအကျရေးထိုးခဲ့ရာ ခေတ်အလိုက် ဆင်းတုတော်များ၏ဟန်ကို ခွဲခြားသိနိုင်သည်။ မင်းဝတ်တန်ဆာ ဝတ်ဆင်ထားသော ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များကိုလည်း ထုလုပ်ကြသည်။ နွားသိုးတောင်ရှိ ရွှေသာလျောင်းဂူအတွင်း တွေ့ရှိရသည့် မင်းဝတ်တန်ဆာ ဆင်ယင်ထားသော ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်နှစ်ဆူသည် ညောင်ရမ်းခေတ်နှောင်းပိုင်း ၁၇၅၀ ပြည့်နှစ်ခန့်မှ လက်ရာများဖြစ်သည်။ ဖိုးဝင်းတောင်တွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ပေါင်း ၄၄၆၄၄ ဆူ ရှိသည်ဟု အဆိုရှိခဲ့သော်လည်း ယခုအခါ ၃၆၃၈ ဆူသာ တွေ့ရှိရသည်။

ပုံ(၇) ဂူအတွင်းရှိဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များ၏ တင်ပျဉ်ခွေထိုင်တော်မူဟန် နှင့် ပရိနိဗ္ဗာန်စံဟန်

ဂူဘုရားများ၏ အဝင်အထက်ဘက်တွင် အစောင့်နတ်ရုပ်များ ထွင်းထုထားသည်။ ခြင်္သေ့၊ ဆင်၊ ကျား၊ နဂါး၊ ကျွဲနှင့် မြင်းရုပ်များကိုလည်း ထုလုပ်လေ့ရှိသည်။ ဂူများအတွင်းရှိ စင်္ကြံလမ်းများ၏ နံရံများ၊ အမိုးများတွင်လည်း နတ်ရုပ်များ၊ ပြိုဟ်နက္ခတ်တာရာပုံများ၊ ကိန္နရီကိန္နရာရုပ်များ၊ တိရစ္ဆာန်ရုပ်များ၊ ငှက်ရုပ်များနှင့် ကနုတ်ပန်းများ ထုလုပ်ထားသည်။ ဖိုးဝင်းတောင်တွင် နံရံမင်စာများအပြင် ညောင်ရမ်းခေတ်နှောင်းပိုင်းနှင့် ကုန်းဘောင်ခေတ်အစောပိုင်းတွင် ရေးထိုးထားသော ကျောက်စာသုံးချပ်ကို တွေ့ရသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ဖိုးဝင်းတောင်ရှိ ဂူဘုရားများတွင် ညောင်ရမ်းခေတ်နှောင်းပိုင်း၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်နှင့် ကိုလိုနီခေတ် အထောက်အထားများကို တွေ့ရခြင်း။
- ◆ ဖိုးဝင်းတောင်ဒေသ၏ အထူးခြားဆုံး ယဉ်ကျေးမှုလက်ရာမှာ ကျောက်တုံးကြီးများကို ထွင်းထု၍ ဂူဘုရားများ တည်ဆောက်နိုင်ခြင်း။
- ◆ လိုက်ဂူနံရံများတွင် ဗုဒ္ဓဝင်နှင့် ၅၅၀ နိပါတ်တော်များကို အများဆုံး ရေးဆွဲထားခြင်း။
- ◆ ထိုခေတ်၏ လူနေမှုစလေ့နှင့် ခေတ်ကိုထင်ဟပ်ရေးဆွဲထားသော ပုံများကိုလည်းတွေ့ရခြင်း။
- ◆ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များကို ဂူနှင့်တစ်ဆက်တည်း ထွင်းထုလေ့ရှိခြင်း။

 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ဖိုးဝင်းတောင်ရှိ ဂူဘုရားများ တည်ဆောက်မှုတွင် တွေ့ရှိရသည့် ထူးခြားချက်များကို ဆွေးနွေးတင်ပြပါ။
- ၂။ ဖိုးဝင်းတောင်ရှိ ဗိသုကာအနုပညာလက်ရာများမှ ဖော်ပြနေသော ညောင်ရမ်းခေတ်နှောင်းပိုင်း၏ ယဉ်ကျေးမှု အနုပညာလက်ရာ အဆင့်အတန်းကို ဆန်းစစ်ပါ။

၂.၂.၃။ တိလောကဂူရု

တိလောကဂူရုသည် စစ်ကိုင်းတောင်ရိုးတွင်တည်ရှိပြီး ညောင်ရမ်းမင်းဆက်၏ ဆဋ္ဌမမြောက်မင်းဖြစ်သော နရပတိမင်း (၁၆၇၂-၁၆၇၃) က လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ဂူနံရံများတွင် နံရံဆေးရေးပန်းချီများ ရေးဆွဲထားသည်။

တိလောကဂူရု၏ ဂူပေါက်များကို အနောက်ဘက်သို့ မျက်နှာပြု၍ ဆောက်လုပ်ထားသည်။ အတွင်းဂူမှာ ကျောက်သားကို ထွင်းလုပ်ထားသည့် ကျောက်ဂူဥမင်ဖြစ်သည်။ ဂူမှာ နှစ်ဆင့်ဂူဖြစ်သည်။ အပေါ်သို့တက်သည့် လှေကား၏အကြွင်းအကျန်များကို မြောက်ဘက်စင်္ကြံတွင် တွေ့ရှိရသည်။

လိုက်ဂူအဝင်အထွက် ပေါင်းကူးများပေါ်တွင် ခြေတော်ရာတစ်ဆူနှင့် ဆင်စွယ်ဝန်းယှက်ခေါ်စက်ဝိုင်းထပ်များရေးဆွဲထားသည်။ ညောင်ရမ်းခေတ်၏ ဆန်းသစ်သည့်လက်ရာအဖြစ် မုခ်ဝ၏ တည့်တည့်နေရာများတွင် လှပသည့် ကုမုဒြာကြာပွင့်သဏ္ဍာန်များ ရေးဆွဲထားသည်။ ကြာပန်းနှင့် ဆင်စွယ်ဝန်းယှက်များ၏အောက်ဘက်တွင် နှစ်ကျိပ်ရှစ်ဆူ ဘုရားပုံများကို ရေးဆွဲထားသည်။ ဘုရား

တစ်ဆူလျှင် ဗောဓိပင်တစ်ပင်ကျစီဖြင့် သရုပ်ဖော်ထားပြီး ရဟန္တာများလက်ဝဲလက်ယာ ခြံရံလျက်ရေး ဆွဲထားသည်။ သင်္ကန်းရောင်ရေးဆွဲရာတွင် ဟင်္သာပဒါးအနီရောင်ကို အသုံးပြုသည်။ နှစ်ကျိပ်ရှစ်ဆူ ဘုရားများ၏ ဗျာဒိတ်ခံအခန်းများ၊ တောထွက်ခန်းများ၊ ဗုဒ္ဓဝင်ခန်းများကို ရေးဆွဲထားသည်။

ပုံ(၈) တီလောကဂူရုဂူ

ယင်းပန်းချီများအောက်တွင် ဇာတ်အကြောင်းအရာ ကောက်နုတ်ချက်များကို ရေးထိုးထား သည်။ အောက်ဆုံးတွင် ငရဲခန်းများ၊ ဥမ္မာဒန္တိ၊ ဘလ္လာတိယနှင့် မဟာဇနက္ကဇာတ်တော်များကို ရေးဆွဲထားသည်။ ဇာတ်တော်တစ်ခုလျှင် ပန်းချီ ၃ ပုံ မှ ၄ ပုံ အထိ ရေးဆွဲထားသည်။

ပုံ(၉) ဂူနံရံများအတွင်းရေးဆွဲထားသော နှစ်ကျိပ်ရှစ်ဆူဘုရားများ

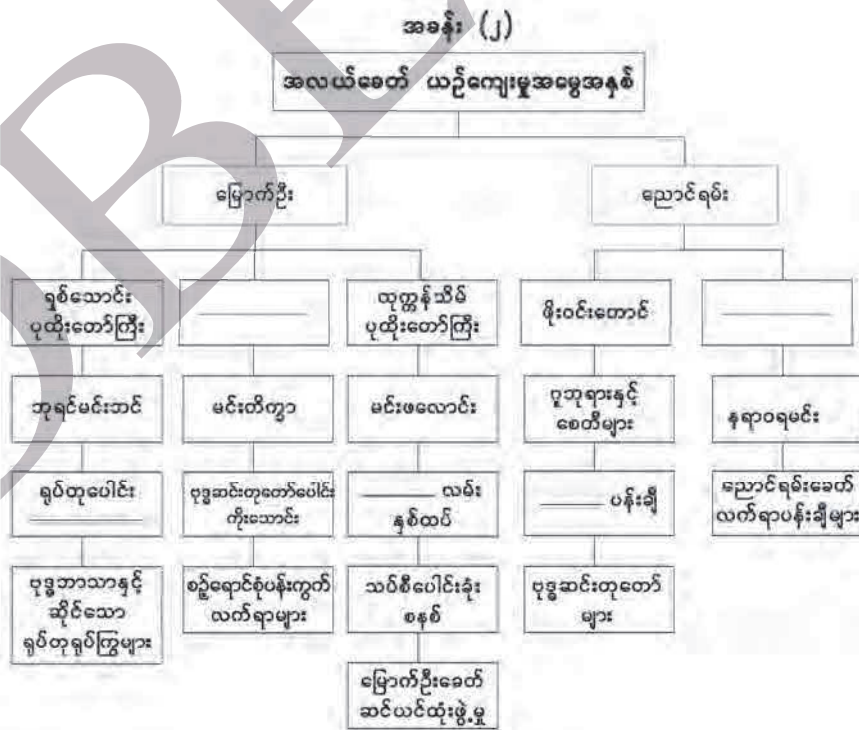
ပန်းများ၊ ကြာဖူးကြာခိုင်များ ရေးဆွဲရာတွင် ကနုတ်ချက်များဖြင့် ပုံမဖော်ဘဲ သဘာဝနှင့် ပို၍နီးစပ်အောင် ရေးဆွဲကြသည်။ သစ်ပင်များကိုရေးဆွဲရာတွင် ယိမ်းနွဲ့သည့်ပုံသဏ္ဍာန်ပေါ်စေသည့် အကွေးအညွတ်များဖြင့် ရေးဆွဲကြသည်။ ဆင်၊ ခြင်္သေ့နှင့် ကျေးငှက်မျိုးစုံကိုလည်း ရေးဆွဲထားသည်။ ဂူအတွင်းရှိ ပန်းချီကားများကို လက်ရာစိပ်စိပ်ဖြင့် အမိုးမျက်နှာကြက်မှ အောက်ကြမ်းခင်းရောက် သည်ထိ ကွက်လပ်မကျန်စေဘဲ သေသပ်စွာရေးဆွဲထားသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ တိလောကဂူရုဂူတွင် နံရံဆေးရေးပန်းချီများ ရေးဆွဲထားခြင်း။
- ◆ နှစ်ကျိပ်ရှစ်ဆူဘုရားများ၏ ဗျာဒိတ်ခံအခန်းများ၊ တောထွက်ခန်းများ၊ ဗုဒ္ဓဝင်ခန်းများကို ရေးဆွဲထားခြင်း။
- ◆ ပန်းချီများအောက်တွင် ဇာတ်အကြောင်းအရာကောက်နုတ်ချက်များကို ရေးထိုးထားခြင်း။
- ◆ ပန်းများ၊ ကြာဖူးကြာခိုင်များ ရေးဆွဲရာတွင် ကနုတ်ချက်များဖြင့် ပုံမဖော်ဘဲ သဘာဝနှင့် ပို၍နီးစပ်အောင် ရေးဆွဲကြခြင်း။
- ◆ အမိုးမျက်နှာကြက်မှ အောက်ကြမ်းခင်းရောက်သည်ထိ ကွက်လပ်မကျန်စေဘဲ သေသပ်စွာ ရေးဆွဲထားခြင်း။

 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

- ၁။ တိလောကဂူရုဂူတွင် တွေ့ရှိရသည့် ပန်းချီရေးဟန်များကို အကဲဖြတ်ပါ။
- ၂။ အခန်း (၂) အလယ်ခေတ်ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ် သင်ခန်းစာတွင် သင်ယူခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။

အခန်း(၂)ပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

ပုံ(၁) ရန်အောင်ဇေယျ (ခေါ်) ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီး

(ဒေါက်တာဇော်လင်းအောင်၊ တွဲဖက်ပါမောက္ခ၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)
(ဒေါက်တာပြည့်ဖြိုးကျော်၊ ကထိက၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာဌာန၊ မန္တလေးတက္ကသိုလ်)

ပုံ(၂) ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီး လိုဏ်အတွင်းရှိ ဘုရားများနှင့် ကျောက်ဆစ်ရုပ်လုံးရုပ်ကြွများ

(https://yangonlife.com.mm/sites/yangonlife.com.mm/files/article_images/Mrauk%20Oo.jpg) (၄-၁၁-၂၀၁၉)
(<https://travelintense.com/wp-content/uploads/temple-inside-mrauk-u>) (၄-၁၁-၂၀၁၉)
(<https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQT0Dtx0wh63yynsPDri8w>) (၄-၁၁-၂၀၁၉)
(<https://c8.alamy.com/comp/E0AGP3/stone-carving-of-wrestlers-at-shitthaung-temple>) (၄-၁၁-၂၀၁၉)

ပုံ(၃) ကိုးသောင်းပုထိုးတော်ကြီး (ဒေါက်တာဇော်လင်းအောင်၊ တွဲဖက်ပါမောက္ခ၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)

ပုံ(၄) ထုတ္တန်သိမ်ပုထိုးတော်ကြီး (ဒေါက်တာပြည့်ဖြိုးကျော်၊ ကထိက၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာဌာန၊ မန္တလေးတက္ကသိုလ်)

ပုံ(၅) မိုးဝင်းတောင် (Christopher Munier & Myint Aung. *Burmese Buddhist Murals Vol.1.Epigraphic Corpus of the Powin Taung Caves*, Bangkok, White Lotus Co.Ltd., 2007.)

ပုံ(၆) ဂူအတွင်းရှိ ဆင်းတုတော်များနှင့် နံရံဆေးရေးပန်းချီများ (<http://escapetravelmagazine.blogspot.com>) (၂၆-၇-၂၀၁၉)

ပုံ(၇) ဂူအတွင်းရှိဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များ၏ တင်ပို့ခွဲထိုင်တော်မူဟန် နှင့် ပရိနိဗ္ဗာန်စံဟန် (<https://www.facebook.com/Escapetravelmagazine/photos/pcb.1620694138026128/1620693504692858/?type=3&theater>) (၂၆-၇-၂၀၁၉)

ပုံ(၈) တိလောကဂူရူ (<https://www.facebook.com/Escapetravelmagazine/photos/pcb.1620694138026128/1620693504692858/?type=3&theater>) (၂၆-၇-၂၀၁၉)

ပုံ(၉) ဂူနံရံများအတွင်းရေးဆွဲထားသော နှစ်ကျိပ်ရှစ်ဆူဘုရားများ (*Welcome to Sagaing Hills*, Austin, Theravada Dhamma Society of America, 2009.)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကျော်၊ ဦး၊ ဖိုဝန်တောင်သမိုင်းမှတ်တမ်းများ၊ တက္ကသိုလ်ပညာပဒေသာစာစောင်၊ ရန်ကုန်၊ စက်တင်ဘာ၊ ၁၉၈၂။
- ၂။ ပန်းချီတင်လှထွန်း၊ မြန်မာပန်းချီရေစီးကြောင်း၊ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၂၀၁၄။
- ၃။ မြင့်သိန်း၊ ဒေါက်တာ၊ မြောက်ဦးခေတ်ကိုးသောင်းဘုရားပြန်လည်တူးဖော်မှု၊ မြန်မာ့သမိုင်း သုတေသနစာစောင်၊ အမှတ်-၁၂၊ ဒီဇင်ဘာ၊ ၂၀၁၃။
- ၄။ မြောက်ဦးဒေသရှေးဟောင်းအဆောက်အအုံများမှတ်တမ်း၊ နေပြည်တော်၊ ရှေးဟောင်းသုတေ သနနှင့် အမျိုးသားပြတိုက်ဦးစီးဌာန၊ အောက်တိုဘာ၊ ၂၀၁၅။
- ၅။ ရွှေကိုင်းသား၊ သမိုင်းထဲက စစ်ကိုင်း၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာပေ၊ စက်တင်ဘာ၊ ၂၀၁၈။
- ၆။ သိန်းထွန်းအောင် (ရှေ့ဟောင်းသုတေသန)၊ ရှစ်သောင်းပုထိုးတော်ကြီးအကြောင်း သိကောင်း စရာများ၊ ရန်ကုန်၊ သာသနာရေးဦးစီးဌာန၊ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေးဌာနခွဲ၊ မေလ၊ ၂၀၀၉။
- ၇။ သိန်းလှိုင်၊ ဦး၊ ညောင်ရမ်းခေတ်၊ နေပြည်တော်၊ သမိုင်းသုတေသနနှင့် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက် ဦးစီးဌာန၊ ဒီဇင်ဘာ၊ ၂၀၁၈။
- ၈။ အေးချမ်း၊ ဒေါက်တာ(ရက္ခဝံသရက္ခိတ)၊ ရခိုင်သမိုင်းမိတ်ဆက်၊ ရန်ကုန်၊ နေမင်းရာဇာစာပေ၊ ၂၀၁၇။
- ၉။ Chew , Anne-May Dr. “The Man Made caves of Powin Taung in Central Myanmar Architecture, Sculpture and Murals”, Yangon. SEAMEO Regional Centre for History and Taditiion, 2005.
- ၁၀။ Munier, Christopher & Myint Aung. *Burmese Buddhist Murals Vol.1.Epigraphic Corpus of the Powin Taung Caves*, Bangkok, White Lotus Co.Ltd., 2007.
- ၁၁။ *Welcome to Sagaing Hills*, Austin, Theravada Dhamma Society of America, 2009.

အခန်း(၃)

မန္တလေးယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် မင်းတုန်းမင်းတည်ထောင်ခဲ့သော ရတနာပုံမန္တလေး၏ နောက်ခံသမိုင်းနှင့် ရတနာပုံနန်းမြို့တော်၊ မြနန်းစံကျော်ရွှေနန်းတော်တည်ဆောက်ခဲ့ပုံနှင့် ဗုဒ္ဓဆင်းတု အနုပညာလက်ရာများကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

- အလယ်ခေတ်ယဉ်ကျေးမှု ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် မြောက်ဦးခေတ်နှင့် ညောင်ရမ်းခေတ်တို့၏ ဗိသုကာအနုပညာလက်ရာများ၊ ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူ ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကိုလုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

- မင်းတုန်းမင်း ရတနာပုံမန္တလေးမြို့တော် တည်ထောင်သည့်အကြောင်းရင်းကို ဆန်းစစ်တတ် လာမည်။
- ဗုဒ္ဓဆင်းတုများ၏ ပုံသဏ္ဍာန်အနေအထား တိုးတက်လာမှုကို ဆွေးနွေးနိုင်မည်။

၃.၁။ နောက်ခံသမိုင်း

မင်းတုန်းမင်းသည် ၁၈၅၃ ခုနှစ်တွင် အမရပူရထီးနန်းကိုရရှိခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်းနန်းတက် စဉ်အချိန်က အောက်မြန်မာနိုင်ငံသည် နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်တို့လက်အောက်သို့ ကျရောက်နေသောအချိန် ဖြစ်ရာ မင်းတုန်းမင်းအနေဖြင့် အမရပူရထက်လုံခြုံမှု ပိုမိုရရှိနိုင်မည့် မန္တလေးသို့မြို့သစ်တည်ပြောင်းရွှေ့ ခဲ့သည်။ မန္တလေးမြို့သည် လုံခြုံရေးအရ ဧရာဝတီမြစ်ကမ်းဘေးမှ နှစ်မိုင်အကွာတွင် တည်ရှိနေခြင်း နှင့် အတိတ်၊ နိမိတ်၊ တဘောင်၊ ဗေဒင်ကိန်းခန်း စသည့် တွက်ချက်မှုများသည် မြို့သစ်ပြောင်းရွှေ့ ရေးအတွက် များစွာအထောက်အကူဖြစ်ခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်းသည် ၁၆ ဇူလိုင် ၁၈၅၈ ခုနှစ်တွင် အမရပူရမှရတနာပုံမန္တလေးနေပြည်တော်သို့ ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ ရတနာပုံနေပြည်တော်သစ်တွင် မင်းတုန်းမင်းနှင့် သီပေါမင်းတို့ စိုးစံခဲ့ပြီး ၎င်းတို့အုပ်စိုးသည့်ခေတ်ကို ရတနာပုံခေတ် (၁၈၅၃-၁၈၈၅) ဟုခေါ်ခဲ့သည်။

ပုံ(၁) မင်းတုန်းမင်း

ပုံ(၂) သီပေါမင်း

မင်းတုန်းမင်း၏ မင်းနေပြည်တော်သစ်ရတနာပုံမန္တလေးသည် ပထဝီအနေအထားအရ ပြန့်ပြူးညီညာသော မြေပြင်တွင်ရှိပြီး မန္တလေးတောင်ခြေတွင် တည်ထားသည်။ ကန်များ၊ ချောင်းများ၊ မြစ်များတို့ဖြင့် ဝန်းရံလျက်ရှိသည်။ အရှေ့မြောက်ဘက်တွင် နန္ဒာကန်နှင့် မောင်းမကန်၊ အရှေ့နှင့် အရှေ့တောင်ဘက်တွင် အောင်ပင်လယ်ကန်နှင့် ဇောင်းကလောကန်၊ တောင်ဘက်တွင် တောင်သမန် အင်းနှင့် မြစ်ငယ်မြစ်၊ အနောက်တောင်ဘက်တွင် တက်သေးအင်း၊ အနောက်ဘက်တွင် ဧရာဝတီမြစ်၊ မြောက်ဘက်တွင် မတ္တရာမြစ်တို့က ဝန်းရံထားသည်။ အနောက်ဘက်တွင် မတ္တရာနယ်နှင့် ဆက်သွယ် ထားသော ရွှေတချောင်းမြောင်းလည်းရှိသည်။ ရွှေတချောင်းမြောင်းမှာ လှေများ သွားလာနိုင်သော မြောင်းဖြစ်၍ ဗဒုံမင်း(၁၇၈၂-၁၈၁၉)ကဖောက်လုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ နောင်တွင်မင်းတုန်း မင်းတုန်းမင်းက မန္တလေးမြို့အရှေ့ဘက်တွင် တောင်မြောက်တန်းလျက်ရှိသော ရတနာနဒီမြောင်းကို ဖောက်ခဲ့သဖြင့် ရွှေတချောင်းမြောင်းနှင့်အပြိုင် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ထိုသို့သော ပတ်ဝန်းကျင် အခင်းအကျင်းတို့ဖြင့် ရတနာပုံနေပြည်တော်ကြီးကို မင်းတုန်းမင်းတည်ထောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ မန္တလေးမြို့ပုံသဏ္ဍာန်သည် စတုရန်းပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်သည်။ မြို့သစ်တည်သည့်အခါတွင် နန်းမြို့တော် အပါအဝင် သတ္တဌာနခုနစ်ဌာနကို တစ်ပြိုင်တည်းတည်ဆောက်ခဲ့သည်။ မြို့တော်၊ ကျုံးတော်၊ မဟာလောက မာရဇိန်စေတီတော်၊ မဟာအတုလဝေယန်ကျောင်းတော်၊ သုဓမ္မာဇရပ်၊ ပဌာန်းဟော မဟာရွှေသိမ်တော်ကြီးနှင့် ပိဋကတ်တိုက်တို့ဖြစ်သည်။ မန္တလေးဟုအသိများသော ရတနာပုံနေပြည် တော်သည် မြန်မာတို့၏ နောက်ဆုံးမင်းနေပြည်တော်ဖြစ်ခဲ့ပြီး မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာလက်ရာ များစွာ ကျန်ရှိခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ မင်းတုန်းမင်း အမရပူရမှ မန္တလေးရတနာပုံနေပြည်တော်သို့ ပြောင်းရွှေ့ခဲ့ခြင်း။
- ◆ မင်းတုန်းမင်းနှင့် သီပေါမင်းတို့ အုပ်စိုးသည့်ခေတ် (၁၈၅၃-၁၈၈၅)ကို ရတနာပုံခေတ်ဟု ခေါ်ဆိုခြင်း။
- ◆ ရတနာပုံမင်းနေပြည်တော်သစ်သည် ညီညာသောမြေပြန့်တွင်တည်ရှိပြီး တောင်များ၊ ကန်များ၊ ချောင်းများ၊ မြစ်များတို့ဖြင့် ဝန်းရံထားခြင်း။
- ◆ မင်းတုန်းမင်းသည် ရတနာနဒီမြောင်းကို ဖောက်လုပ်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ မန္တလေးမြို့ပုံသဏ္ဍာန်သည် စတုရန်းပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်ခြင်း။
- ◆ မန္တလေးမြို့ နန်းသစ်တည်သည့်အခါတွင် မြို့တော်အပါအဝင် သတ္တဌာနခုနစ်ဌာနကို တစ်ပြိုင်တည်း တည်ဆောက်ခဲ့ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ မန္တလေးရတနာပုံမြို့တော်၏ ပထဝီအနေအထားမှာ မည်သို့ရှိသနည်း။

၃.၂။ မန္တလေးရတနာပုံနန်းမြို့တော်နှင့် မြနန်းစံကျော်ရွှေနန်းတော်

ပုံ(၃) ရတနာပုံနန်းမြို့တော်

မင်းတုန်းမင်းတည်ဆောက်ခဲ့သည့် ရတနာပုံနန်းမြို့တော်သည် မန္တလေးတောင်ခြေ၏ အနောက်တောင်ဘက်တွင် တည်ရှိသည်။ ရတနာပုံနန်းမြို့တော်ကို လေးကျွန်းအောင်မြေဟု

မှည့်ခေါ်ခဲ့သည်။ နန်းမြို့တော်ကို အုတ်မြို့ရိုးဖြင့် ကာရံထားသည်။ အုတ်မြို့ရိုးသည် တစ်ဖက်လျှင် တာ ၆၀၀ (၁. ၃ မိုင်) ရှိ၍ မြို့ရိုးလေးဖက်ပေါင်းသော် တာ ၂၄၀၀ (၅. ၂ မိုင်) ရှိသည်။ မြို့ရိုး တစ်ဖက်လျှင် တံခါးသုံးပေါက်ထားသဖြင့် စုစုပေါင်း တံခါး ၁၂ ပေါက်ရှိသည်။ တံခါးများကို အမည်ပေးထားပြီး မြို့ရိုးတံခါးအဝင်ပေါက်များအနီးတွင် ထိုတံခါးအမည်တို့ကို စိုက်ထူထားသည်။ အုတ်မြို့ရိုးကြီးကို ရတနာနဒီမြောင်းမှ ရေသွယ်ယူထားသော ကျုံးဖြင့်ဝန်းရံထားသည်။ ကျုံးတော် သည် ၂၂၅ ပေ ကျယ်၍ ၁၁ ပေခန့် နက်သည်။ ကျုံးသည် နန်းတော်ကို အကာအကွယ်သဘော သက်ရောက်ရုံသာမက မြို့သူ၊ မြို့သားများ သောက်ရေ၊ သုံးရေအတွက်လည်း လွန်စွာအကျိုးပြုသည်။ ကျုံးအမျိုးအစားတွင် ရေကျုံး၊ နွံကျုံးနှင့် အခြောက်ကျုံး ဟူ၍ရှိရာ မန္တလေးကျုံးသည် ရေကျုံး အမျိုးအစားဖြစ်သည်။ မြို့တော်ကို အကွက်ချ၍တည်ထားပြီး စတုရန်းပြကွက်ပေါင်း ၁၄၄ ကွက်ရှိ သည်။ မြို့အလယ်ပတ် ၁၆ ကွက်မှာ နန်းတော်အတွက်ချန်လှုပ်၍ ကျန်ပြကွက်များတွင် အိမ်ရှေ့မင်း၊ မင်းညီမင်းသား၊ မှူးမတ်များ၊ သူဌေးသူကြွယ်အမှုထမ်းများ နေထိုင်ကြသည်။

မြို့ရိုးအတွင်းတွင် သစ်တပ်ရှိသည်။ သစ်တပ်မြို့ရိုးအတွင်း အရှေ့အနောက်ရှည်လျားသော အုတ်ခုံပေါ်တွင် မြန်မာ့စံကျော်ရွှေနန်းတော်ကို တည်ဆောက်ထားသည်။ နန်းတော်အုတ်ခုံမှာ ၁၀ ပေ၊ ၉ လက်မမြင့်ပြီး အရှေ့အနောက် အလျား ၁၀၀၄ ပေ ရှိပြီး အနံအကျယ်ဆုံးနေရာမှာ ၅၇၄ ပေ ရှိသည်။ ထိုအုတ်ခုံပေါ်တွင် ပလ္လင်ရှစ်ခန်းထားရှိရာ အဆောင်တော်များ၊ မင်းဧကရာဇ်နှင့် မိဖုရားကြီး၊ သားတော်၊ သမီးတော်များ စံရာအဆောင်တော်များရှိသည်။ နန်းတော်၏အဓိက အဆောင်ကြီးဖြစ်သည့် ဘုံ ၇ ဆင့်ပါသော မြေနန်းပြာသာဒ်ဆောင်မှာ အခမ်းနားဆုံးဖြစ်ပြီး ၂၀၇ ပေ အမြင့်ရှိသည်။ မြေနန်းဟုခေါ်သည်မှာ အမြင့်မြတ်ဆုံးမြေများ ထည့်၍တည်ဆောက်ထားသော ကြောင့်ဖြစ်သည်။ မြတ်စွာဘုရားပွင့်တော်မူရာ မဇ္ဈိမဒေသမှမြေ၊ ရွှေတိဂုံဘုရားမြေ၊ နိုင်ငံတော်အရပ် ရှစ်မျက်နှာမှ မြေများပါရှိသဖြင့် မြေနန်းဟုခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။ မြေနန်းဆောင်ကို ရွှေပိန်းချထားသည်။ မြန်မာ့စံကျော် နန်းတော်တွင် ပလ္လင်တော်ထားရာ အဆောင်များဖြစ်သော မြေနန်းဆောင်၊ ဇေတဝန် ဆောင်၊ ပေါင်းတော်ဆောင်၊ မှန်နန်းတော်ဆောင်၊ ဗြဲတိုက်တော်၊ မြောက်စမုတ်၊ တောင်စမုတ်၊ အနောက်ပွဲတက်ဆောင်စသည့် ပလ္လင်ရှစ်ခန်းထားရှိရာအဆောင်တော်များကို တည်ဆောက်ခဲ့ သည်။ မြန်မာ့စံကျော်နန်းတော်တွင် အရှေ့ပိုင်းမင်းခန်းတော် ၃၂ ဆောင်၊ မိဖုရားဆောင် ၇၈ ဆောင်၊ အနောက်ပိုင်းမင်းခန်းတော် ၄ ဆောင် စုစုပေါင်း ၁၁၄ ဆောင် ရှိသည်။ နန်းတော်ဆောင်များသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကာလတွင် မီးလောင်ပျက်စီးခဲ့ရာ ၁၉၉၆ ခုနှစ်တွင် ရှေးမူမပျက်ပြန်လည် တည်ဆောက်ခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ မင်းတုန်းမင်းသည် ရတနာပုံနန်းမြို့တော်ကို မန္တလေးတောင်ခြေ၏ အနောက်တောင်ဘက်တွင် တည်ဆောက်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ လေးကျွန်းအောင်မြေဟုလည်းခေါ်တွင်ပြီး အုတ်မြို့ရိုးဖြင့်ကာရံထားခြင်း။
- ◆ ရတနာဒီမြောင်းမှ ရေသွယ်ယူထားသော ကျုံးဖြင့်လည်း ဝန်းရံထားခြင်း။
- ◆ အကွက်ချ၍ တည်ထားပြီး စတုရန်းပြကွက်ပေါင်း ၁၄၄ ကွက်ရှိခြင်း။
- ◆ ပြကွက် ၁၆ ကွက်တွင် မြနန်းစံကျော်ရွှေနန်းတော် တည်ဆောက်ခြင်း။
- ◆ အရှေ့နောက်ရှည်လျားသော အုတ်ခုံပေါ်တွင် တည်ဆောက်ထားခြင်း။
- ◆ ပလ္လင်ရှစ်ခန်းထားရှိရာအဆောင်တော်များ၊ မင်းဧကရာဇ်နှင့် မိဖုရားကြီး၊ သားတော်၊ သမီးတော်များ စံရာအဆောင်တော်များ ဆောက်လုပ်ထားခြင်း။
- ◆ အမြင့်မြတ်ဆုံးမြေများထည့်၍ တည်ဆောက်ထားသော မြေနန်းပြာသာဒ်ဆောင်ရှိခြင်း။
- ◆ နန်းတော်၏အဓိကအဆောင်သည် ဘုံ ၇ ဆင့်ပါသော မြေနန်းပြာသာဒ်ဆောင်ဖြစ်ခြင်း။
- ◆ မြနန်းစံကျော်နန်းတော်တွင် စုစုပေါင်း ၁၁၄ ဆောင်ရှိခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ရတနာပုံနန်းမြို့တော်၏ အခင်းအကျင်းကို အကဲဖြတ်ပါ။
- ၂။ ရတနာပုံနန်းမြို့အတွင်း မြနန်းစံကျော်ရွှေနန်းတော် တည်ဆောက်ထားပုံကို ရှင်းလင်းဖော်ပြပါ။

၃.၃။ မန္တလေးရွှေကြိုးသတ်နယ်မြေ

ရတနာပုံနန်းမြို့တော်အပြင်ဘက် အရပ်လေးမျက်နှာတွင် လူနေရပ်များထားရှိပြီး ရွှေကြိုးသတ်နယ်မြေအဖြစ် သတ်မှတ်ပေးခဲ့သည်။ ရွှေကြိုးသတ်နယ်မြေဟူသည် စည်ပင်သာယာ နယ်နိမိတ်ကို ဆိုလိုသည်။ ရွှေကြိုးသတ်နယ်နိမိတ်မှာ တောင်မြောက်အလျား မိုင် ၄၀ ခန့် ကျယ်ဝန်း၍ အရှေ့နှင့် အနောက်မှာ ၁၀ မိုင်ခန့်ရှိသည်။ တောင်ဘက် ဒုဋ္ဌာဝတီမြစ်၊ မြောက်ဘက် မတ္တရာမြစ်၊ အနောက်ဘက် ဧရာဝတီမြစ်၊ အရှေ့ဘက် နတ်ထိပ်တောင်ရိုးအထိ သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ ထိုနယ်နိမိတ်အတွင်းတွင် အမရပူရ၊ ပုသိမ်ကြီး၊ မတ္တရာ စသောမြို့များနှင့် ရွာပေါင်းများစွာ

ပါဝင်သည်။ ရွှေကြိုးသတ်နယ်နိမိတ်အတွင်းတွင် အမှုထမ်းနှင့် ပြည်သူတို့ နေထိုင်ကြသည်။ စနစ်တကျအကွက်များရှိလာလျက် နေရာချထားပေးခဲ့သည်။ ရွှေနန်းတော်၊ ကျုံးနှင့် မြို့ကို မဏ္ဍိုင်ပြုလျက် အရှေ့ပြင်၊ တောင်ပြင်၊ အနောက်ပြင်နှင့် မြောက်ပြင်ဟူ၍ ခွဲခြားထားသည်။ ထိုလေးပြင်လေးရပ်ကို မြို့ဝန်လေးဦးတို့က တာဝန်ယူ အုပ်ချုပ်ကြသည်။ လေးပြင်လေးရပ်တွင် တောင်ပြင်နှင့် အနောက်ပြင်တို့သည် လူနေအစည်ကားဆုံးဖြစ်သည်။ အရှေ့ပြင်နှင့် မြောက်ပြင်တို့မှာ လူနေနည်းပါးသော်လည်း ကျောင်းတိုက်ကြီးများနှင့် သာသနိကအဆောက်အအုံများစွာရှိသည်။ အမှုထမ်းနှင့် ပြည်သူများအတွက် လေးပြင်လေးရပ်တွင် ရပ်ကွက်ပေါင်း ၅၄ ဌာနကို အမည်သတ်မှတ်ကာ နေရာချထားပေးခဲ့သည်။ မန္တလေးရွှေကြိုးသတ်နယ်မြေအတွင်း ထင်ရှားသော ကန်များမှာ ဇောင်းကလောကန်၊ နန္ဒာကန်နှင့် အောင်ပင်လယ်ကန်တို့ဖြစ်ပြီး တက်သေးအင်းနှင့် တောင်သမန်အင်းတို့မှာလည်း ထင်ရှားသည်။ မန္တလေးရွှေကြိုးသတ်နယ်မြေသည် မြစ်၊ ချောင်း၊ အင်း၊ အိုင်၊ ကန်၊ ကျေးရွာတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်တွင် မန္တလေးရွှေကြိုးသတ်နယ်မြေအတွင်း၌ လူဦးရေတစ်သိန်းကျော်မျှ နေထိုင်ကြသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ရတနာပုံနန်းမြို့တော်အပြင်ဘက် အရပ်လေးမျက်နှာတွင် ရွှေကြိုးသတ်နယ်မြေအဖြစ် သတ်မှတ်ပေးခဲ့ခြင်း။
- ◆ တောင်မြောက်အလျားမိုင် ၄၀ ခန့်ကျယ်ဝန်း၍ အရှေ့နှင့်အနောက်မှာ ၁၀ မိုင် ခန့်ရှိခြင်း။
- ◆ ရွှေကြိုးသတ်နယ်နိမိတ်အတွင်းတွင် အမှုထမ်းနှင့်ပြည်သူတို့ နေထိုင်ကြခြင်း။
- ◆ ရွှေနန်းတော်၊ ကျုံးနှင့် မြို့ကို မဏ္ဍိုင်ပြုလျက် အရှေ့ပြင်၊ တောင်ပြင်၊ အနောက်ပြင်နှင့် မြောက်ပြင်ဟူ၍ ခွဲခြားထားခြင်း။
- ◆ တောင်ပြင်နှင့် အနောက်ပြင်တို့သည် လူနေစည်ကားခြင်း။
- ◆ အရှေ့ပြင်နှင့် မြောက်ပြင်တို့မှာ ကျောင်းတိုက်ကြီးများနှင့် သာသနိကအဆောက်အအုံများစွာ ရှိခြင်း။
- ◆ အမှုထမ်းနှင့် ပြည်သူများအတွက် ရပ်ကွက်ပေါင်း ၅၄ ဌာနကို နေရာချထားပေးခြင်း။

 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ မန္တလေးရွှေကြိုးသတ်နယ်မြေအကြောင်းကို ဆွေးနွေးပါ။

၃.၄။ မန္တလေးခေတ်ဗုဒ္ဓဆင်းတုလက်ရာ

ရတနာပုံ မန္တလေးခေတ်တွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုများကို မတ်ရပ်ဟန်၊ ထိုင်တော်မူဟန်၊ လျောင်းတော်မူဟန်အမျိုးမျိုးဖြင့်ထုလုပ်သည်။ လျောင်းတော်မူကိုထုလုပ်ရာတွင် ဦးခေါင်းကို လက်ယာလက်ဖြင့် ထောက်ထားပုံကို ထုသည်။ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုပုံမှာ ဦးခေါင်းနှင့်ယှဉ်လျက် လက်ယာလက်ကို လက်ဖဝါးလှန်၍ချထားသောပုံဖြစ်သည်။ လက်ဟန်၊ ခြေဟန်အနေအထားတွင် ဘူမိဖဿမုဒြာလက်ဟန်နှင့် ဈာနသနခြေဟန်အနေအထားကို အများဆုံးတွေ့ရသည်။ ဦးခေါင်းတော်၏ အပေါ်ဆုံးထိပ်ဖျားတွင် သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ကိုဖော်ပြခဲ့သည့် မီးလျှံပုံစံမှာ ရတနာပုံခေတ်တွင် အချွန်းပုံစံ ပျောက်သွားသည်။ ၎င်းအစား ဆံတော်ပယ်စဉ်က လက်လေးသစ်ခန့်ကျန်နေသော ဆံတော်ကို အကြောင်းပြုကာ ထိပ်တော်ကို သဘာဝထက် အနည်းငယ်မို့မောက်ကာ ထုလုပ်ကြသည်။ ဆံတော်နှင့် နဖူးအစပ်တွင် နဖူးစီးပေါ်အောင် ထုလုပ်လာကြသည်။ နားရွက်မှာ ပခုံးကိုထိသည့်တိုင်အောင်ရှည်ပြီး မျက်လုံးတော်မှာ မျက်လွှာချထားသောပုံကို အများဆုံးထုလုပ်ကြသည်။ သင်္ကန်းထုလုပ်ရာတွင် အတွန့်အလိပ် ပိုမိုများလာသည်။ ဘုရားများကို ထုလုပ်ပြီး မင်းဝတ်တန်ဆာများ ဆင်ယင်ပေးသည့် မင်းဝတ်ဘုရားများကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်သည်။ ရတနာပုံခေတ်တွင် ထင်ရှားသော မင်းဝတ်ဘုရားမှာ မဟာသကျမာရဇိန် (ကျောက်တော်ကြီး) ဖြစ်သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ရတနာပုံ မန္တလေးခေတ်တွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုများကို မတ်ရပ်ဟန်၊ ထိုင်တော်မူဟန်၊ လျောင်းတော်မူဟန်ဟူ၍ ထုလုပ်ကြခြင်း။
- ◆ ဘူမိဖဿမုဒြာလက်ဟန်နှင့် ဈာနသနခြေဟန်အနေအထားကို အများဆုံးထုလုပ်ခြင်း။
- ◆ ထိပ်တော်ကို သဘာဝထက် အနည်းငယ်မို့မောက်ကာ ထုလုပ်ခြင်း။
- ◆ နဖူးစီးပေါ်အောင် ထုလုပ်လာကြပြီး မျက်လွှာချထားသောပုံကို အများဆုံးထုလုပ်ကြခြင်း။
- ◆ မင်းဝတ်တန်ဆာများ ဆင်ယင်ပေးသော မင်းဝတ်ဘုရားများ ထုလုပ်ကြခြင်း။

 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ မန္တလေးခေတ် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များ၏ လက်ရာဟန်ပန်ကို ဆန်းစစ်ပါ။

၃.၄.၁။ မဟာသကျမာရဇိန် (ကျောက်တော်ကြီးဘုရား)

ပုံ(၄) မဟာသကျမာရဇိန် (ကျောက်တော်ကြီးဘုရား)

ကျောက်တော်ကြီးဘုရားကို မန္တလေးတောင်ခြေသုဓမ္မာဇရပ်အနီး၌ စကျင်ကျောက်ဖြင့် ထုလုပ်တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့သည်။ ၁၈၆၄ ခုနှစ်တွင် စကျင်တောင်မှ စကျင်ကျောက်ကို ရုပ်ပွားတော် ထုလုပ်ရန် ကျွမ်းကျင်တတ်မြောက်သော ကျောက်ဆစ်သမားတို့ကို ခေါ်ယူကြပ်မတ်ထုလုပ်စေခဲ့သည်။ ယင်းသို့ ထုလုပ်ပြီးနောက် မြနန်းစကြာမီးသင်္ဘောဖြင့် မန္တလေးတောင်ခြေ သုဓမ္မာဇရပ်အနီး ရုပ်ပွားတော်ထားရှိမည့်အရပ်သို့ ခမ်းနားစွာ သယ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ၁၆ မေ ၁၈၆၅ ခုနှစ်တွင် မင်းတုန်းမင်း ကိုယ်တိုင်ကြီးမှူး၍ မျက်ရေးတော်၊ မျက်ခုံးတော်တို့ကိုရေးဆွဲပြီး မျက်နှာတော် အချောဖွင့်ကာ မဟာသကျမာရဇိန်ဟု ကမ္မည်းတပ်ခဲ့သည်။ ယင်းသို့ ကမ္မည်းတပ်ခဲ့သော်လည်း ကျောက်သားတော်မှာ အလွန်ကြီးမားသည့်အတွက် ကျောက်တော်ကြီးဘုရားဟု ခေါ်တွင်သည်။

ကျောက်တော်ကြီးဘုရား၏ မဟာရံတံတိုင်းဘေးပတ်လည်တွင် စကျင်ကျောက်ဖြင့် ထုလုပ်ထားသည့် ဧတဒဂ်ရအသီတိသာဝကရှစ်ကျိပ်တို့၏ ရုပ်ပွားတော်များကို လိုဏ်မုခ်ပြာသာဒ်များဖြင့် ထားရှိသည်။ မဟာရံတံတိုင်း ထောင့်လေးထောင့်တို့တွင် မင်းတုန်းမင်းကိုယ်တိုင် စိုက်ပျိုးခဲ့သည့် ဗောဓိပင်များရှိသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ မင်းတုန်းမင်းသည် စကျင်တောင်မှ စကျင်ကျောက်ကို ရုပ်ပွားတော်ထုလုပ်ရန် ကျောက်ဆစ် သမားတို့ကို ခေါ်ယူထုလုပ်စေခဲ့ခြင်း။
- ◆ ထုလုပ်ပြီးနောက် ရုပ်ပွားတော်ကြီးကို မန္တလေးတောင်ခြေ သုဓမ္မာဇရပ်အနီး ထားရှိမည့်နေရာ သို့ သယ်ဆောင်လာခြင်း။
- ◆ မဟာသကျမာရဇိန်ဘုရားဟု ကမ္ပည်းတပ်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ကျောက်သားတော်မှာ အလွန်ကြီးမားသည့်အတွက် ကျောက်တော်ကြီးဘုရားဟု အမည်တွင် ခြင်း။

   လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ ရတနာပုံခေတ် မင်းဝတ်ဘုရားများထုလုပ်ကိုးကွယ်ခဲ့ပုံကို သာဓကပြု၍ ဆွေးနွေးပါ။

၃.၅။ ကျောက်ထက်အက္ခရာ ပိဋကတ်တော်များ

ပုံ(၅) ကျောက်ထက်အက္ခရာပိဋကတ်တော်များစိုက်ထူရာ အုတ်ပြာသာဒ်များ

မင်းတုန်းမင်းသည် ၁၄ အောက်တိုဘာ ၁၈၆၀ ပြည့်နှစ်တွင် နန်းတော်အတွင်း တန်ဆောင်းဆောက်လုပ်၍ ပိဋကတ်တော်ကို စတင်ရေးကူးစေခဲ့သည်။ ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ရာတွင် အက္ခရာအချွတ်အယွင်းမရှိစေရန် ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရဆရာတော်ကြီးများက ဦးစွာပြင်ဆင်ပေးရသည်။ ဆရာတော်ကြီးများ ပြင်ဆင်ပြီးသည့် ပိဋကတ်တော်များကို ကျောက်ဆစ်ပညာရှင်တို့က စကျင်ကျောက်ချပ်များပေါ်တွင် ထွင်းထုကြသည်။ ကျောက်ထက်အက္ခရာ ထွင်းထုရာတွင်လည်း ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရဆရာတော်ကြီးများနှင့် များမတ်များအား ကြီးကြပ်စေသည်။

ပိဋကတ်တော်များကို ကောင်းမွန်ချောမွေ့သော အကျယ် ၃ ပေ အမြင့် ၅ ပေရှိ စကျင်ကျောက်ချပ်များပေါ်တွင် ရေးသားထုလုပ်ခဲ့ရာ စုစုပေါင်း ၇၂၉ ချပ်ကို ၄ မေ ၁၈၆၈ ခုနှစ်တွင် ကျောက်ထက်အက္ခရာတင် ပြီးစီးခဲ့သည်။ ပိဋကတ်ကျောက်စာချပ်များကို ကျောက်စာတစ်ချပ်လျှင် အုတ်ပြာသားတစ်ခုစီဖြင့် မဟာလောကမာရဇိန်စေတီ၏ မဟာရံတံတိုင်းသုံးထပ်အတွင်း စိုက်ထူထားသည်။ ပထမမဟာရံတံတိုင်းအတွင်းတွင် မော်ကွန်းရေးထိုးထားသော ကျောက်စာတစ်ချပ်ကို စိုက်ထူထားခြင်းဖြင့် ကျောက်စာတိုင်ပေါင်း ၇၃၀ ရှိသည်။

ဤပိဋကတ်ကျောက်စာများကို ‘ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီး’ ဟူ၍ တင်စားခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ ပိဋကတ်ကို ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ခြင်းဖြင့် အရှည်အကြာတည်တံ့၍ သာသနာငါးထောင်ကြာသည်အထိ ခိုင်မြဲမည်ဟုမျှော်လင့်ချက်ဖြင့် မင်းတုန်းမင်းက လျှာဒါန်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာ့မှတ်တမ်း အမွေအနှစ် စာရင်းဝင်ခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ မင်းတုန်းမင်းသည် ၁၈၆၀ ပြည့်နှစ်တွင် ပိဋကတ်ကျောက်စာကို စတင်ရေးကူးစေခဲ့ခြင်း။
- ◆ ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ရာတွင် ဆရာတော်ကြီးများက အက္ခရာအချွတ်အယွင်းမရှိစေရန် ပြင်ဆင်ပေးရခြင်း။
- ◆ ပြင်ဆင်ပြီးသည့် ပိဋကတ်တော်များကို ကျောက်ဆစ်ပညာရှင်တို့က စကျင်ကျောက်ချပ်များပေါ်တွင် ထွင်းထုခဲ့ခြင်း။
- ◆ စကျင်ကျောက်ချပ်များသည် အကျယ် ၃ ပေ အမြင့် ၅ ပေ ရှိခြင်း။
- ◆ မော်ကွန်းကျောက်စာအပါအဝင် ကျောက်စာချပ်စုစုပေါင်း ၇၃၀ ချပ် ရှိခြင်း။
- ◆ ‘ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီး’ ဟူ၍ပင် တင်စားခေါ်ဝေါ်ကြခြင်း။

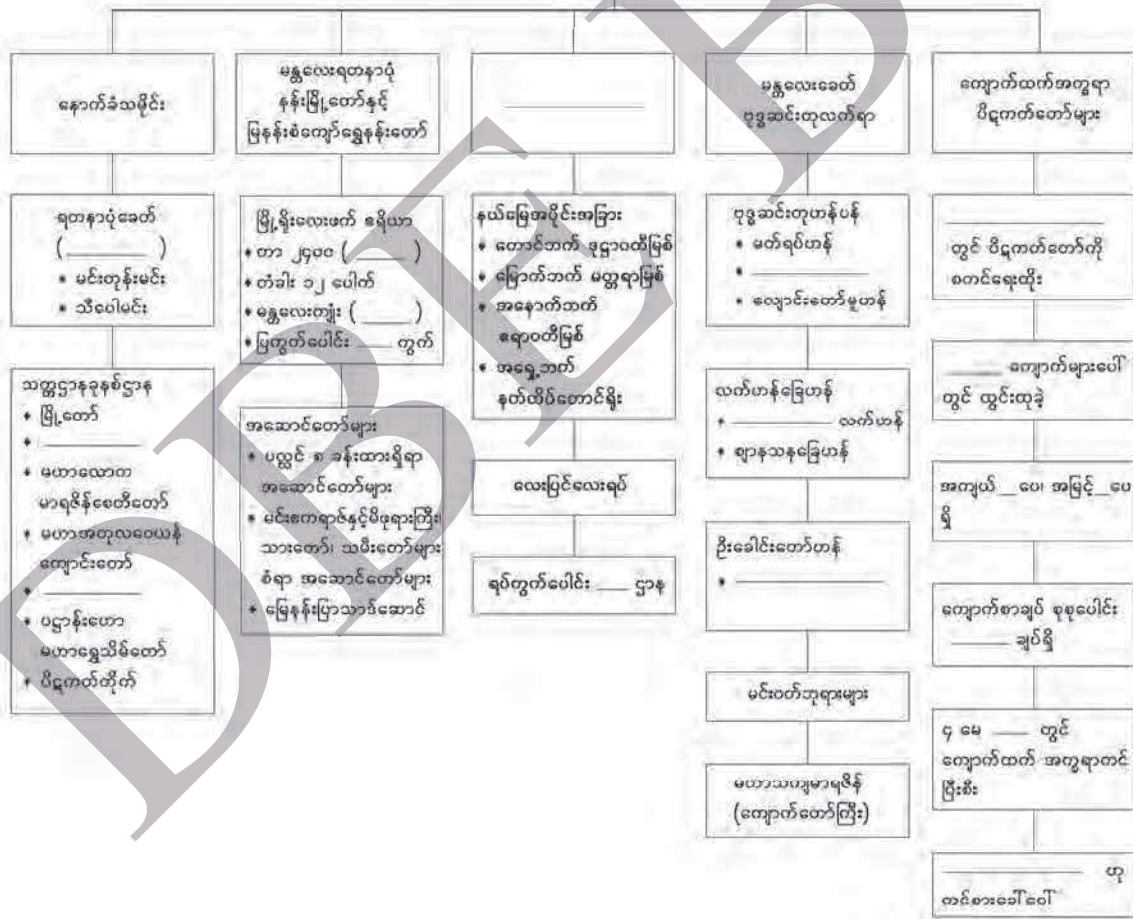

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ပိဋကတ်ကျောက်စာများကို ‘ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီး’ ဟု ခေါ်တွင်ခြင်းအကြောင်းကို ဆွေးနွေးတင်ပြပါ။
- ၂။ အခန်း (၃) မန္တလေးယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ် သင်ခန်းစာတွင် သင်ယူခဲ့သည့် အကြောင်းအရာ များကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပါ။

အခန်း (၃)

မန္တလေးယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်

အခန်း(၃)ပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

- ပုံ(၁) မင်းတုန်းမင်း (မန္တလေးအနှစ် ၁၅၀ပြည့် မဂ္ဂဇင်း၊ မန္တလေးအသင်း(ရန်ကုန်)၊ ၂၀၀၉)
- ပုံ(၂) သီပေါမင်း (မန္တလေးအနှစ် ၁၅၀ပြည့် မဂ္ဂဇင်း၊ မန္တလေးအသင်း(ရန်ကုန်)၊ ၂၀၀၉)
- ပုံ(၃) ရတနာပုံနန်းမြို့တော် (ဒေါက်တာမိုးမိုးသန်း၊ ပါမောက္ခ၊ ဌာနမှူး၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၄) မဟာသကျမာရဇိန် (ကျောက်တော်ကြီးဘုရား) (<https://www.evivatour.com/wp-content/uploads/2015>) (၂၂-၁၀-၂၀၁၉)
- ပုံ(၅) ကျောက်ထက်အက္ခရာပိဋကတ်တော်များစိုက်ထူရာအုတ်ပြာသာဒ်များ (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/common/f/f8/Mandalay_Kuthodaw) (၂၂-၁၀-၂၀၁၉)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ စည်သူမောင်မောင်ကျော်၊ မန္တလေးမြို့တည်နန်းတည်စာတမ်း၊ မန္တလေး၊ ရတနာဒီပံပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၅၉။
- ၂။ နတ်မောက်ထွန်းရှိန်၊ ဝင်းတွေနှင့်တည်ခဲ့သည့်မင်းနေပြည်၊ မန္တလေး၊ လင်းသန့်စာပေ၊ ၂၀၁၈။
- ၃။ နတ်မောက်ထွန်းရှိန်၊ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု မြန်မာ့ရှေးဟောင်း ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းကြီးများ၊ ရန်ကုန်၊ ဇင်ရတနာစာပေ၊ ၂၀၀၉။
- ၄။ မန္တလေးအနှစ် ၁၅၀ပြည့် မဂ္ဂဇင်း၊ မန္တလေးအသင်း(ရန်ကုန်)၊ ၂၀၀၉။
- ၅။ ရတနာပုံဘိုးမှတ်စု၊ မန္တလေး၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၀၉။
- ၆။ ရွှေကိုင်းသား၊ အနှစ်၁၀၀ပြည့်မန္တလေး၊ တတိယအကြိမ်၊ မန္တလေး၊ လူထုကြီးပွားရေးစာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၁၈။
- ၇။ ဝင်းမောင်၊ ‘မန္တလေးခေတ်ဗုဒ္ဓသာသနာဝင်’၊ မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့ယူကျမ်း၊ မန္တလေး ဝိဇ္ဇာနှင့်သိပ္ပံတက္ကသိုလ်၊ သမိုင်းဌာန၊ ၁၉၇၈။